

Lakewood Daf Yomi

PRESENTED BY SRULY BORNSTEIN

לע״נ

ברוך דוב ז״ל בן יבלחט״א משה חיים ווידרא נ״י
הרב שמעון דוד בן ר' יעקב יוסף איידער זצ״ל

מראה מקומות רשפי אש

לע״נ מרים שיינדל בת יבלחט״א אפרים שמעון סינאוויץ

מלא ריעותא עליה דהצבר דבאמת מלא בתולים אבל בלא צירור
 והבעל עומד בדבריו שלא מלא בתולים אף דהביא עדי שקר על
 הזנות דאירוסין מימ אינו חייב, ובאמת י"ל מה"ע דבהזמו עדי
 הבעל וזאלו עדים זינתה קודם הנשואין דאף דנמלא בתולים מוכח
 דהנשאף הטע או דהכניסה דם ממקום אחר בזה י"ל דאינו חייב
 כיון דמימ זינתה ולא שיקר בצולכו או כיון דמימ הוא מלא בתולים
 ובלא ריעותא העלול עליה מחייב כיון דשיקר בצבחה עדים שקרים,
 ולי"ע דלינא, ובתוס' לא כתבו כן.

תד"ה אחיה כ"י (ע"י ח"י צ"מ דף ס"ח א' בתוס').

צ"ב מחני ובמעשה ידיה. בש"ס קדושין דף ד' מלרבינו ל"ב קראי
 בקדושה ובמעשה ידיה דאי כתיב קדושה ס"ד משום דלא
 ערחה בה אבל מעשה ידיה דערחה י"ל דלעלמה ואי כתיב מעשה
 ידיה י"ל משום דמתנא מיניה וא"ע"ג דאין האב חייב לזונה דרך
 האב לזונה. תוס' גיטין דמ"ז ע"ב ד"ה ולביתך. והא דלא ילפי
 מליאה מקדושה ומעשה ידיה דמה להבך דמפסיד האב על ידה.
 דמעשה ידיה מפסיד מזונות ובקדושה מפסיד זכותו דנפקא
 מרשותו, תוס'. וק"ל הו"א יבא אפשר ללמוד מע"י מכסף קדושה
 הא בלמא חזיה מקבל קידושה וא"כ הכסף קדושה מלך עלמותו
 הוא לו כדלמרי השתא חזיה מקבל קדושה אבל מע"י דיזכה חזיה
 בשלה לא ידעי וט"ג.

ש"פ מחני יתר עליו הבעל שאוכל פירות בחייה כ"י. אף דגם לענין
 ירושה יתרון דא"י להפקיע ירושתו ע"י מכירה ומתנה מתקנת
 אושא והבנת יכולה להפקיע ירושתה מאחיה ע"י מכירה ומתנה, י"ל
 דלא חשיב לה כיון דהוא רק מתקנת אושא ואילך, גם י"ל דלא
 חשיב רק בכללות דינו ולא מה שיש בפרעות, דהא הו"מ למחשבה
 בזכות האב יותר מהבעל דהאב יורש בראוי ובעל אינו יורש בראוי,
 גם הך יתר עליו הבעל משמע דבא"י דמתני שוב הבעל להאב והא
 במעשה ידיה הוא גרוע מהאב דהאב זוכה בהעדפה אף באינו זן
 אחיה משא"כ הבעל, א"י דחשיב שרשי דברים שם מע"י אבל לא
 מיירי מפרעות דינו מעשה ידיה, וכן בשם ירושה הבעל והאב שוים.

בתרין"ט הקשה אמאי שירי שהבעל יורש את אשתו ע"י"ש
 והמכרים ש"יף לקמן ס"ה ב' חירן דהא באב לא שייך
 כלל הדין דאינו יורש במקום שיש בן דהא אי אפשר שתלך קודם
 שחבגר וממילא לא היו ברשות האב כיון דבגרה זכיון דמתניתין רבה
 למחני דזכויות הבעל הם יותר מזכויות האב עד שחבגר אם כן לא
 מצי למחני לענין ירושה במקום שיש לה בן דהא זהו לא שייך קודם
 שחבגר וליכא שייכות בשום פנים שהאב לא יירש את בנו קודם
 שחבגר ע"י"ש. אך עדיין יקשה איך קתני יתר עליו הבעל הא גרע
 כחו מאב לענין ירושה ראוי (צ"ב דף ק"ג א') גם לענין מע"י גרע
 כח הבעל דהא יכולה לומר אינו נזונית וא"ע וההעדפה לעלמה.
 אבל לגבי האב אם אומרת א"י וא"ע ההעדפה להאב כדליתא
 במסכתין דמ"ג ע"א. גם קשה דלחני יתר עליו הבעל לענין ירושה
 דאם מכרה ונתנה אין האב יורש. והבעל יורש ומוליא מן הלקוחות
 מכה תקנת אושא. ואף דיש לומר דמתניתין לא רצה לחני מה שהוא
 רק אחר תקנת אושא. מכל מקום למה דלמרי ר"פ האשה שנפלו
 לימא חנינא לתק"א דרנ"ה לומר דמתני דקתני מה שהוא לאחר
 תק"א יקשה כנ"ל. ולזה נראה דמתני חשיב רק כללי שרשי זכויות מה
 שיש לאב ומה שיש יתרון להבעל שם ירושה ושם מע"י אבל לענין
 פרטי דיניהם לא חשיב.

ש"פ גמרא ואימא ה"מ קטנה וכו' אלא מסתברא דכי ממעט רחמנא
 ויאהב דכותיה קא ממעט. נראה לפרש דשוב לא חקשי נערה
 חיבה תקדש נפשה להשתח' דידעינן לעכ"פ הכסף קדושין לאחיה,
 שוב ילפינן הקדושין עלמן מהפרת נדרים, דל"ש ביה מעשה ממונא
 מאיסורא לא ילפינן, כיון דאין הממון תלוי באיסור דבין כך וכך
 הוי הממון של האב. ובתוס' פירשו כיון דשמעינן דכסף לאחיה,
 סברא הוא דמקבל נמי הקדושין, דהשתח' נימא חיבה תקדש נפשה
 ואחיה מקבל כסף, ותמוהני על פירושם דבשלמא להיפוך שו"ך

ואין הבעל יכול להפטר עד שתכנס לחופה, היינו ע"כ בנדרים שגודרת
 אח"כ דבחופה יכול להפטר, זהו מיירי בלא שותפות האב, ומחשש
 שמפון, גם לפ"ז הא מכל מקום יכול להפטר אחר שמתרה, ונהי דהיא
 לא הותרה לטעות עתה מחשש שמפון, מי"מ יועיל ההפטר לענין אם
 יכניסנה אח"כ ויבורר דאין לה שמפון דאגלאי דלא ה"י מק"ע
 מותרת אז מכה ההפטר היא, ולזה נראה עיקר כמ"ש הב"י דס"ל
 לרש"י והטור דמסורה מוניהא מרשות אב, ולא מקרי לזנות בית
 אחיה לענין סקילה, וכן לא מקרי בנעוריה בית אחיה לענין ההפטר,
 אבל מי"מ לא נכנסה לרשות הבעל, מש"ה גם הבעל א"י להפטר,
 וממילא גם בשותפות דהאב א"י להפטר, דילמא מרשות האב לגמרי
 ולא נכנסה לרשות הבעל, ומה דקתני בצרייתא דתנא ב"י ר"י ונדר
 חלמנא וכו', אלא הרי שמר, באמת גם קודם שנתאלמנה אין תקנה
 להפטר נדרה, אלא דקרא אשמעינן דאפילו נתאלמנה אינה חוזרת לבית
 אחיה, וכ"כ להדיא הרא"ה בשעת רש"י אבל דעת תוס' וסיועתי
 דמסירה הוי חופה ממש לכל מילי חוץ מתרומה ע"י"ש, ולפי דברינו
 ה"ל יש ראייה לרש"י, ויעויין בכתובות (דף ע"ד) והא ביהא דלא
 אפשר לקוימי ע"י שליח ומשנינן אתקוש הוויית להדדי, ע"י פירש"י
 דאתקש קדושי ביהא לקדושי שער וכסף, וקשה לי, כיון דמצינו מכה
 בהיקש דבציהא יכול להחנות ילף מזה דבעלמא כגון בחלוצה דאף
 דא"י לקיים ע"י שליח תנאי קיום, ולולי פירש"י ה"י נ"ל לפרש
 דהכי אמרינן איתקש הוויית להדדי, דכל ענין הו"י אחד הוא, ונהי
 דמעשה הציהא א"י לקיים ע"י שליח, מי"מ כיון דהקדושין אפשר
 ע"י שליח ע"י דבר אחר כגון כסף ושער מקרי יכול לקיים ע"י שליח.
 לפ"ז אם נידון כשיעט תוס' ה"ל דמסירה הוי כחופה א"י אפשר
 נשואי ע"י שליח דהיינו שלוחו הבעל שלוקחים אותה לרשותם,
 וממילא אף בחופה ממש מהני תנאי כיון דשם חופה יכול ע"י שליח
 כגון במסירה והדרת קושייתו לזכותי דמש"ר ליכא חידוש דהא הוי
 חופה בטעות ועדיין היא ארוסה, א"כ דמסירה לא הוי כחופה
 להיות ברשות הבעל, ומקרי א"י לקיים ע"י שליח ולא מהני ב"י
 תנאי מש"ה לית ביה דין מקח טעות וכנ"ל, ודו"ק היטב.

צ"ב תד"ה הנערה שהיתה כבר. ק"ל לרבה דלמרי לעיל מש"ר
 קאמרת, צממ"פ הא כתיב הנערה דבעי בשעת הולאה נערה
 וע"כ דרש"י הנערה שהיתה כבר א"כ למאי ז"ל כיון דהדית רחמנא
 הא במפורש כתיב הקרא דאף דבגרה כיון שהיתה נערה כבר
 בסקילה וגם מאי פריך ר"ה צריה דר"י ודלמא כי חדית' הא חדית'
 ג"כ בוגרת דהנערה שהיתה כבר ואי זליכא משמעות כלל בפסוק אם
 הנערה שהיא עכשיו ותלי' צדינא דאשתני א"כ מ"ל לתוס' דילפי
 מהכא דלא דאשתני גופא דלמא ג"כ משום דמסברא דלא אשתני
 גופ' מפרשי לקרא הנערה שהיתה כבר וצ"ע.

בא"ד ומהכא שמעי, תמוה לי דמי"מ מ"ל להשי"ם לדחות דברי
 [שילה] הא י"ל כדס"ל מעיקרא דסרי' ולכסוף צגרה שלא
 במוציא ש"ר ואמרי אשתני גופ' (ואדרבה עתה ניח' יותר דגם
 רישא [בא"ד] עדים צבית חמיה מיירי שלא בצולאת ש"ר דאשתני
 [דינא לי"א] ואי צרייתא במוציא ש"ר דרבי רחמנא בקרא [והוציאון]
 הנערה שהי' כבר דהא זה כתיב [צממ"פ] ובמש"ר לא ילפי דהא
 מעיקרא ה"י אומר שאני מש"ר דחידוש הוא ולא היינו לומדי ממש"ר
 אלא דכל הקושי דמקשי עליה דמי"מ מ"ל צממ"פ דאשתני גופ',
 ועתה הא נתיישב דלדדי כתיב והוציא את הנערה שהי' כבר, וא"כ
 הכל כפשטא וצ"ע.

תד"ה רי"ה וכו' אמאי לריך ויסרו, תמוה לי הא ס"ד כיון דכתיב
 ועשו א"י ללקות דהוי ב' רשעיות, ואם ח"מ שוגגי חייב
 די"ל ועשו בלא אחרו עכ"פ ה"י ס"ד באתרו יהא מלקי לקי ממונא
 לא משלם משום הכי לריך דעושי' אותה בחרתי מלקות וממונ'.
 גם קשה הא כל עיקר דר"י ס"ל לאו שאצ"מ לוקי, היינו דילפי
 מצויי' ממש"ר ועדי' זממ"י וא"כ אי לא כתיב ויסרו היינו
 אומרי דלשאצ"מ אין לוקי וצ"ע.

דף מ"ו צ"א בשלמא לראצ"י היינו דכתיב ופרשו השמלה.
 דהותרה לא חייבה להבעל רק בהעליל עליה בלי

לשאל שפיר השתא חזיה מקדש ואיכי חשקול, דמכיין חזכה היא
 בכסף דחזיה, אבל להקשות איכי תקדש נפשה וחזיה שקול, זה אינו
 קושא, ד"ל דהתורה זכרה את אשר לה לחזיה, כמו מעשה ידי
 שזינתה לו, וחו חינוח דאם זה יסוד מוסד דאם איכי מקדשת נפשה
 אי"א שיהא כסף לחזיה, אי"כ איך קאמר בריש קידושין (דף ד')
 ואריכא דאי אשמועינן מעשה ידיה משום דמתנה מיניה, והא
 בפשוטו ליכא למילף כסף קידושין ממעשי ידיה, דהא י"ל דחזיה
 אי"י לקדשה, ומש"ה ע"כ הכסף שלה דאם יהיה דידיה ע"כ והא
 יכול לקדשה חוה אי"א למילף ממעשי ונע"ג. (אצ"כ עיין מ"ש אבא
 מארי מ"ו זלוק"ל בקידושין טו).

שם ואימא ה"מ קטנה דליח לה יד, אבל נערה כ"י איכי תקדש
 כ"י ואיכי חשקול כספא. קשה לי דנימא דחזיה מקבל גב
 בקטנה מכה וינאה והיחה וממילא גם בנערה מקבל גיטא דאין
 צוה סברא לחלק דהא גם קטנה יש לה יד לקבלה גב, ואח"כ לחזור
 ויילף קידושין מגב בחוקשי דוינאה והיחה דיכול לקבל קידושי צתו
 בנערה, ולע"ג.

תד"ה ואימא ה"מ קטנה ולפי המסקנא לא אחי חלף להכי. וי"ל
 דאחי קרא לאורויי דהאז זוכה למסרה לחופה, ואי דנילף
 מהפרי נדריס הא בהפרי נדרי עומה לאחר אירוסין פקע קלת רשות
 האז, דאינו מוסר לצדו, ואי דנילף מגב דמקבל גיטא אחר אירוסין
 מהקישא דוינאה והיחה י"ל דגב שאני דצוה חזרת לרשות חזיה
 והוי כעין גיטא ורשות חזיה באיס כאלהד מש"כ בחופה שמוילאה
 מרשותו.

תד"ה ממינה, וי"ל דאירוסא דאית צו ממנה. ק"ל הא נוכל
 למילף דאז זוכה בקידושי שער וינאה דהוי אירוסא גרידא
 והדר ילפינן גם קידושי כסף מכה דחשקו הויות להדדי.

דף מ"ז ע"א דמסר לה בשנחות וימים טובים. ק"ל הא בשנת
 וי"ט שייך ג"כ ביטול מעשי ידיה דהא יכולה
 לעשות בדברים המותרים, לחתוך תלוש ולשמור פירות וילף בשנחות
 תוך התהום וכאלה הכנה דהא אירוסא שער שנת וי"ט לאו
 דאורייתא.

קשה לי הא מ"מ שייך ביטול מלאכה דהא יכולה לעשות דברים
 המותרים לחתוך תלוש ולשמור פירות וכדומה דהא שער
 שנת ליכא דררא דאירוסא דאורייתא ול"ע.

ע"ב ואיפוך חנא. ק"ל הא ענין מעשי תחת מזונות מנינו בקרא גבי
 אז דזכי ליה רחמנא כיון דמתני מיניה [היינו דרגיל לזונה
 וכדאמרין לעיל (דף מג) או דלמא נא דמי לאז דמתנה מיניה]
 מש"ה מסתבר דכמו בן תקנו חכמי מעשי תחת מזונות זה מול זה.

ק"ל הא מנינו בקרא דמעשי דהבנה לחזי ואע"פ כן אמרי דמילאי
 מה"ת אינו לחזי רק מדרבנן משום חזיה, וע"כ הא דלא יליף
 ממעשי היינו משום דמתנה מיני כדאמרי בקדושין ד"ד, וא"כ
 אמרי דהתורה נתנה לחזי מעשי משום דמתנה וכיון דמנינו בחזרה
 דמעשי הוא נגד מזונות מש"ה תקנו בן רבנן צאשה ובעלה אבל
 ליתן פירות תחת מעשי לא מנינו כזה בחזרה ולע"ג.

תד"ה שלא כחז לה, דבדידה תלי הקידושין. ומה"ט פירכה הש"ס
 דוקא בזמן האירוסין דאלו מן הנשואין לא שייך הטעם
 דבדידה תלי מלתא דהא אפשר דהוא לא היה רוצה בגוגא זה
 שיחבטלו הקידושין למפרע שיהיה למפרע בעילתו בעילת אית וא"י
 למא דנזחקו החוס' צנ"ק שם צוה.

תד"ה זמנין דלא מלו וכו'. אי"נ שאני פירות דידו כידה חוכה בגוף
 הקרקעות. ויש ל"י בנכסי מלוג שפדיין לא צלו לידה חזיה
 יכולה לומר מקודם אינו נפדיה ואינו נותנת לך מנכסים שאנכי
 עתיד לירש דצוה עדיין לא זכה בהם הבעל.

בא"ד אי"נ שאני פירות. עיין גיטין פ"ז ע"ב תד"ה ידה.

תד"ה א"ס וכו' וא"ת דאלרבה וכו'. עיין דרשות הראשונה פ'
 שמות.

דף מ"ח ע"א אמר רב חסדא אמר מר עוקבא מי שנשטתה וכו'
 ולא שאני לך בין יולא לדעת וכו'. לכאורה יש
 לספק אם בנשטתה מסברא אמרי דניחא ליה. רק צהלך גלי דעתיה
 דל"א ניחא ליה מדל"א ליה. או דגם בנשטתה נא אמרי מסברא רק
 מדל"א דעתי שזן אותם קודם שנשטתה רק צהלך אף שפרנסם מקודם
 מ"מ מדל"א ליה גלי דעתיה לכיפוך. אבל לעולם צע"י גלי דעתי
 דניחא ליה. וי"מ בנשטתה קודם שכוו צניו צני שש דליכא גילוי דעת
 דניחא ליה דמה שהיה זן אותם מקודם הוא מטעם חיוצ וגם ליכא
 גילוי דעת דלא ניחא ליה. וצוה הספק אם אומדין דעתה או לא. וכן
 יש לספק צהלך דאפשר כל דגלי דעתיה דניחא ליה כגון שפרנסם
 מקודם גם אלו זנין דלא אלוים הסברא מדל"א ליה לעקור בגילוי דעת
 דניחא. וגם בלא פרנסם מקודם גם בנשטתה אין זנין אותן דגלי
 דעתי דלא ניחא ליה. והחיותוק בין נשטתה להלך. היינו צוה זן
 אותן פחות מצני שש ונשטתה אלו זנין אותן. אף אחר שש דמסתמא
 ניחא. אבל צהלך אמרי מדל"א ליה גלי דעתיה דלא ניחא ליה כיון
 דמטעם לא גלי דעתיה דניחא ליה דמה שזן אותן הוא מתורת חיוצ.
 וצוה היה אפשר לכיון דעת הגבה צאח"ע סימן ע"א ע"ש. אולם
 באמת להמעין במקור במדכי שם אי"א לכזון כן. ומסתמא לשון
 הפוסקים משמע דצהלך לעולם אין זנין אותן ובנשטתה זנין. אף
 שנשטתה כשכוו צניו מצן שש דלא צע"י גילוי דעת דניחא ליה.
 והבאחי ראייה לזה מדברי הרמב"ם דס"ל דהא דזנין בנשטתה. היינו
 באמיד. אבל צהלך אף דאמיד אין זנין דאין כופין שלא צפניו כך
 מצוחר צהר"ן וצה"מ ע"ש. מעתה לדעת הרמב"ם דנשטתק מיירי
 באמיד צוה ליכא גילוי דעת דניחא ליה דאומר מה שהיה זן מקודם
 היינו כיון דאמיד הדין דנחת"י לנכסים וידע דכייפי ליה. מש"ה היה
 זן. אבל צע"ת שהוא שוטב לא ניחא ליה. וממילא הוי שלא צפניו
 דנא כייפי לנכסים. ואף דלדעת הש"כ צו"ד סי' רמ"ה סק"ד נראה
 דאפשר בנשטתה בעטם דזנין משום דיורדים לנכסים דוקא צהלך
 דאפשר לאודועי מודיעים ליה מש"כ בנשטתה ע"ש. מ"מ מדברי
 הרמב"ם לא משמע כן. וכן מצוחר צהר"ן בשמעתין. ונראה דהש"כ
 ג"כ חזר צו צנקה"כ סימן רמ"ה ע"ש. חע"כ דלא צע"י גלי דעתי
 דניחא ליה וק"ל.

רמעתה לולי דצני הפוסקים היה מקום לומר דהחילוק בין נשטתה
 להלך הוא דוקא בלא אמיד, אבל באמיד אין זנין, ומשום דנא
 אמיד הוי גילוי דעת דניחא ליה אבל באמיד ליכא גילוי דעת וק"ל.

שם אבל חכשיט יבצנין לה. ק"ל למא דמסקינן לקמן (דף קו)
 דמיירי צששמשו ציה שמת צע"א, צוה כיון דנחתים לה מזונות
 דכמי שמת איך יבצ"י לה חכשיט ממשות יחומים.

שם רש"י ד"ה לעולם, חכאי צו צכל זכות אצ צצחו. אינו מדוקדק
 דהא להפדת נדריס צמסורה יולאה מרשותו וכן לענין מליאה
 דמשאגיט זמנו חוכלת משלו וכיון דלינה יזוניס מהאז אין מליאה
 לחזיה.

ע"ב גמרא ושמואל אמר לירושטה. תמוה לי לשיטת רש"י לעיל (דף
 מז) דהצרייחא דכתב לה כסות וכלים מיירי בצארוסה אי"כ
 שמואל דפסק לקמן כראצ"י, הא ע"כ שמואל פסק כרבנן דרי נתן
 דהא לר"ל גם צבלכו שלוחי האז זכה דהא אפי' מהאירוסין זכה,
 וע"כ דס"ל כרבנן דר"י ואיכו מדמי דלראצ"י ומאי מהכי מסר הא
 דלראצ"י לא מהני מסר דהא מצע"י לן לקמן צפי אע"פ אפי'
 בנכנסה לחופה ולא נצטלה מהו מצע"כ צמסר דלא מהני ולע"ג,
 (וראיחי צצ"ש סי' ס"ח דרזלה לומר דמסר עדיף מחופה והוא
 תמוה).

שם רש"י ד"ה ולא נישאו חוכלת משלו כגון שעיכב החתן או חונם
 שלו. תימא הא אמרינן צריש מסכתין דחלה הוא אין מעלה לה
 מזונות ולאידך לישנא דמספקא ליה, הא גם צאונם דידה מספקינן.

קשה לי הא לליק דריש מכילתין חלה הוא אינו מעלה לה מזונות
 אי"כ מחני רק צעיכב צפשיעתו. וללי"צ שם היא אצעי דלא

מו:

נערה שנתפתה פרק רביעי כתובות

עין מושבא
נר מצוה

ב א מיני פ"ג מהל' עברה
מהל' ה' י סמוע פשוט
ב ה טהורה פ"י קפ"ו:
ב א ב מיני פ"ג מהל'
אבות הלכה זו ופ'
טו מהל' אברהם הלכה יג
מגע עשין מה פד טו"ע
א ה"ע סמוע לו פ"ע
טו"ע"ע ח"מ פ"י פ"ע טע"ק
ז:

ב א ב מיני פ"ג מהל'
מרים הל' וסמוע לאון
נמוט טו"ע"ע י"ד פ"י רלג
ט"ע פ"ו:

ב א ב מיני פ"ג מהל'
נדרשין הל' ית סמוע
פ"ש ד טו"ע"ע ה"ע סמוע
קמח טע"ק:

ב א ב מיני פ"ג מהל'
הול' הל' ית סמוע פשוט
ע טו"ע"ע ח"מ פ"י סמך
טע"ק:

ב א ב מיני פ"ג מהל'
אבות הל' ופ"כ"ג
הל' סמוע פשוט טו"ע"ע
ה"ע פ"י סמך טע"ק:

ב א ב מיני פ"ג מהל'
טו"ע"ע ח"מ פ"י סמך
כ ט סמוע לאון פ"א
טו"ע"ע ח"מ פ"י סמך פ"ע
ט"ע פ"ו:

ב א ב מיני פ"ג מהל'
אבות הל' ופ"כ"ג
הל' סמוע פשוט טו"ע"ע
ה"ע פ"י סמך טע"ק:

ב א ב מיני פ"ג מהל'
טו"ע"ע ח"מ פ"י סמך
כ ט סמוע לאון פ"א
טו"ע"ע ח"מ פ"י סמך פ"ע
ט"ע פ"ו:

ב א ב מיני פ"ג מהל'
אבות הל' ופ"כ"ג
הל' סמוע פשוט טו"ע"ע
ה"ע פ"י סמך טע"ק:

ב א ב מיני פ"ג מהל'
טו"ע"ע ח"מ פ"י סמך
כ ט סמוע לאון פ"א
טו"ע"ע ח"מ פ"י סמך פ"ע
ט"ע פ"ו:

ב א ב מיני פ"ג מהל'
אבות הל' ופ"כ"ג
הל' סמוע פשוט טו"ע"ע
ה"ע פ"י סמך טע"ק:

ב א ב מיני פ"ג מהל'
טו"ע"ע ח"מ פ"י סמך
כ ט סמוע לאון פ"א
טו"ע"ע ח"מ פ"י סמך פ"ע
ט"ע פ"ו:

ב א ב מיני פ"ג מהל'
אבות הל' ופ"כ"ג
הל' סמוע פשוט טו"ע"ע
ה"ע פ"י סמך טע"ק:

ב א ב מיני פ"ג מהל'
טו"ע"ע ח"מ פ"י סמך
כ ט סמוע לאון פ"א
טו"ע"ע ח"מ פ"י סמך פ"ע
ט"ע פ"ו:

ב א ב מיני פ"ג מהל'
אבות הל' ופ"כ"ג
הל' סמוע פשוט טו"ע"ע
ה"ע פ"י סמך טע"ק:

ב א ב מיני פ"ג מהל'
טו"ע"ע ח"מ פ"י סמך
כ ט סמוע לאון פ"א
טו"ע"ע ח"מ פ"י סמך פ"ע
ט"ע פ"ו:

ב א ב מיני פ"ג מהל'
אבות הל' ופ"כ"ג
הל' סמוע פשוט טו"ע"ע
ה"ע פ"י סמך טע"ק:

ב א ב מיני פ"ג מהל'
טו"ע"ע ח"מ פ"י סמך
כ ט סמוע לאון פ"א
טו"ע"ע ח"מ פ"י סמך פ"ע
ט"ע פ"ו:

ב א ב מיני פ"ג מהל'
אבות הל' ופ"כ"ג
הל' סמוע פשוט טו"ע"ע
ה"ע פ"י סמך טע"ק:

ב א ב מיני פ"ג מהל'
טו"ע"ע ח"מ פ"י סמך
כ ט סמוע לאון פ"א
טו"ע"ע ח"מ פ"י סמך פ"ע
ט"ע פ"ו:

ב א ב מיני פ"ג מהל'
אבות הל' ופ"כ"ג
הל' סמוע פשוט טו"ע"ע
ה"ע פ"י סמך טע"ק:

ב א ב מיני פ"ג מהל'
טו"ע"ע ח"מ פ"י סמך
כ ט סמוע לאון פ"א
טו"ע"ע ח"מ פ"י סמך פ"ע
ט"ע פ"ו:

ב א ב מיני פ"ג מהל'
אבות הל' ופ"כ"ג
הל' סמוע פשוט טו"ע"ע
ה"ע פ"י סמך טע"ק:

ב א ב מיני פ"ג מהל'
טו"ע"ע ח"מ פ"י סמך
כ ט סמוע לאון פ"א
טו"ע"ע ח"מ פ"י סמך פ"ע
ט"ע פ"ו:

ב א ב מיני פ"ג מהל'
אבות הל' ופ"כ"ג
הל' סמוע פשוט טו"ע"ע
ה"ע פ"י סמך טע"ק:

ב א ב מיני פ"ג מהל'
טו"ע"ע ח"מ פ"י סמך
כ ט סמוע לאון פ"א
טו"ע"ע ח"מ פ"י סמך פ"ע
ט"ע פ"ו:

ב א ב מיני פ"ג מהל'
אבות הל' ופ"כ"ג
הל' סמוע פשוט טו"ע"ע
ה"ע פ"י סמך טע"ק:

ב א ב מיני פ"ג מהל'
טו"ע"ע ח"מ פ"י סמך
כ ט סמוע לאון פ"א
טו"ע"ע ח"מ פ"י סמך פ"ע
ט"ע פ"ו:

ואימא ידירה. מימה היכי מנאי למימר שיהא שלה הא למרין
בפני קמח קדושין (דף ד): ולאטריך למכתב כי יקח
ואלטריך למכתב ויאלה חסד לזי כחז רחמנא כי יקח הא למינה
כספא דידה הוי כחז רחמנא ויאלה חסד ואומר ר"י דהתם לפי
מסקנא דשמעתין קאלמר דלמר יאלה
דכותה קא ממעט אלז כי לאו היה
אז משמעות מוילאה חסד שיהא של
זכר מיתורא לל הוה אמרין שיהא
שלו: **השתא** אביה מקבל
קדושיה דכתיב את בתי נתתי וגו'.
מינה למאי דלקא דעמין השתא
למאי אלטריך ויאלה חסד ומקדשה
בכסף שבעיני מני יקח וממח בתי
שמעיין לה ללא הוי לדידה:

ואימא הני מילי קמח. ואט"ג
דקלח צבת עושין מיירי
ה"ק צמי נתתי כשהיה קמח וכו'
הא לקטנה לא אלטריך קלה השתא
וצמי מוצין לה כסף קדושיה מיעיף
דכסף קמח כסמך גבי מעשה
ידה וי"ל דגבי מעשה ידה קמח
ספיר דמין שיש לו כח למכור מעשה
ידה לאחר שפיעו שם של אלז
מה ענין קדושין אלז ממירה אט"ג
דיכול האדון ליעדה בכסף קנייתה
היינו משום דגזרת הכחז הוא דיכול
ליעדה בכסף קנייתה אלז שאר
קדושין אימא לזין אלז וזכה צנן
כלום וצ"ל דלמעשה ידה פיעיף
ליה שם של כל זמן שיכול למכרה
דהיינו עד נערות אלז משום דמאי
מוזן לה עד נערות לא שמעיין שיהא
שלו כסף קדושין שיהא מתקדשת
לו ולעולם ועוד לאת צמי נתתי אלז
מיתור ואלטריך אפילו לקטנה
דלעטריך לאשמעיין דלז נאמן
לאקרא את בתו. ולפי המסקנא ע"כ
לא אתא אלז להכי והא דדרשין
השתא אביה מקבל קדושיה היינו
משמעיין דקלה:

ממונא מאיסורא לא יפייני.
וא"ת נילף מספרת נדרים
דלצה יכול לקדשה דהיינו איסורא
מאיסורא וממלא שמעיין דכסף
דלצה הוי דלמנא לעיל השתא אביה
מקבל קדושיה איהי שקלה כספא
וי"ל דליסורא דלית ציה ממונא
מאיסורא דלית ציה ממונא לא ילפי:
יצאיה דבוותה קא מבעט. פי
צקונגער גלשון שני וכן פירש רמב"ם מנאל דכותה
היינו מה התם צנערה אף הכה נמי להאי אדון מרביץ כסף
צנערה ואין נראה דלכתי תקשי ואימא לדידה אלז פירוש
הקונטרס עיקר וקמחא כיון דשמעיין מהאי קל דכסף לצהיה
הוי סברא הוא דלזיו נמי מקבל דהשתא אביה שקל כסף קדושיה
ואיהי תקדוש נפשה:

לענין הפרת נדרים נפקא דה מורשתו. היכי נמי הוה מני
למימר לענין אכילת תרומה נפקא לה מרשותו דלס
נת כהן לשראל היא אינה אוכלת תרומה כדלמרינן בש מותרות
(גימטו דף פ"ו וס') אלז ניחא ליה לנמנן הפרת נדרים שהספד כמו
שהיה לו צה להפר נדריה דומיא דליאת אדון שפסד מעשה ידיו:
זכאי במציאתה משום איה. מדלוריתיה ליכא למילף
שתהא מציאתה לצהיה כמו שקדושיה לצהיה דשאי
קדושין דלא קטרחה צהו כלל אלז מציאתה קטרחה להגזיה
מציאתה וכה"ג עבד לריכותא גריש קדושין (דף ד.) ללא
גמרינן מעשה ידיו מקדושיה דלא קא ערחה צהו כלל ואס
חלמא נילף בקדושיה וקמחא ומה הך דתמנתה ונפקא
אחו הוי דלז מציאה לכ"ס וי"ל דמה להך שאלז נפקד
על דיקון דעל די קדושין היא מפקעת עלמא ממונא ומעשה

אידי ואידי בדרכה בעינן אלא שלח רב
כהנא משמיה דרבי יוחנן אינו חייב עד
שיבעול בדרכה ויוציא שם רע בדרכה:
מתני' האב זכאי בבתו בקדושיה בכסף
בשטר ובביאה זכאי במציאתה ובמעשה
ידיה ובהפרת נדריה ומוקבל את גישה
ואינו אוכל פירות בחייה נשאת יתר עליו
הבעל ושאוכל פירות בחייה וחיוב במזונותיה
ובפרקונה וקבורתה רבי יהודה אומר אפי'
עני שבשיראל לא יפחות משני הלילין
ומקוננת: **גמ'** בכסף מגלן אמר רב יהודה
אמר קרא ויצאה חנם אין כסף אין כסף
לארון זה ויש כסף לארון אחר ומנו אביה
ואימא לדידה השתא אביה מקבל קדושיה
דכתיב את בתי נתתי לאיש הזה אידי
שקלא כספא ואימא הני מילי קמח דלית
לה די אבל נערה דאת לה די איהי תקדש
בנפשה ואיהי תשקול כספא אמר קרא
בנעוריה בית אביה כל שבה נעורים
לאביה ואלא הא דא"ר הונא אמר רב
מנין שמעשה הבת לאביה שנאמר ובי
ימכור איש את בתו לאמה מה אמה מעשה
ידיה לרבה אף בת מעשה ידה לאביה למה
לי תיפוק ליה מבנעוריה בית אביה אלא
ההוא בהפרת נדרים הוא דכתיב וכת' נילף
מונה ממונא מאיסורא לא ילפינן וכת'
נילף מקנסא ממונא מקנסא לא ילפינן וכת'
נילף מבושת ופגם שאני בושת ופגם דאביה
נמי שייך ביה אלא מסתברא דכי מבעט
דמונא יציאה דכותה קא מבעט והא לא
דכאי הא יציאה ליה יציאה התם גבי
ארון נפקא לה מרשותיה לגמרי יציאה
דאב אכתי מוסרא מסידה לחופה מהפרת
נדרים מיהא נפקא לה מרשותיה דתנן נערה
המאורסה אביה ובעלה מפירין לה נדריה:
שטר וביאה: מנא לן אמר קרא והיתה לאיש
אחר איתקוש הוויות להדרי: זכאי במציאתה:
משום

קדושין למונול ולמוכה שחין:
מסתברא כי קא ממעט קרא יליאתה מרשות אלא בקדושין מותרות
יליאתה מרשות ארון צמינן: יציאה דבוותה קא מבעט. מה כסף
דליאת ארון אי הוה התם כסף דלזון שהיא יאלה ממונא צמי
מחי צפדין גרעונה דמגרעת עמו ויואלה והומתר נותנת לו אף
כי קאלמר נמי של כסף צליאה אחרת דלזון שהיא יאלה ממונא
צמי למחי ולא לדידה ולי אחרת לדידה הוה לל קא ממעט יליאתה
דכותה קמ מפורש בשאלות דרז אחאי גאון ואני שמעתי יליאה
דכותה קא ממעט מה התם נערה אף הכה נערה וקשיל לי
זכתי אימא לדידה וצמינן קדושין פירשתייה גלשון שמעתי
וצקושי: הוא לא דמיא. יליאה דקדושין ליליאת אמה העבריה
ולא יליאה דכותה היא: אבתי מוסרא בסידה לחופה ודלזון
היא צנעות אלז לירושמה ולמעשה ידיו: נפקא דה מרשותיה.
דעד עכשוו היה מיפר לצדו ועמה מיפר בשותפות עם צעלה:
בשטר ובביאה מגלן. דעד אביה לקדשה ולמוכרה על כרחה:
איתקוש הוויות וקדושיה. מה כסף צנעות אביה אף קדושי שטר
וציאה צד אביה וקדושיה שטר וציאה דמקדשת צהו ילפינן בקדושין:
משום
יהי משום דקא מיתונא מיניה כדלמרינן גריש קדושין (ג"ו ס):
משום

צמי און כסף אלז למידרש ביה און כסף לזון זה שיעלה ממנו אלז כי כסף
האי כסף דלא לז כתיב און כי כסף דלזון און כי אלז הכי דוק מינה און כסף צליאה זו אלז כי כסף
צליאה אחרת ולעולם לדידה. אידי שקלא כספא. צמינה אפשע שעל מוס ויכו הכחז בקבלת קדושיה. ואימא (כתי
מילי. דכי ליה נקלסא קמחא שאן לה די דלזו כמ דעה הוא וצמי' דקרא דמואלה שם עד נערה כתיב דכתיב (וימים כתי
ועמו לאפי הערה לעולם דקדשה וסלה קמחא. אבא צנעות דרית דה' דה' משהוא חמי צנעות דרית לז לז לז
שעשן ולמנון עסקתה מתק ומתכה ממכר אידי קמחא נפשה ס. במצוריה בית אביה. הכי דרש' לו כל זמן שמוכרה
הוא חסדו וימכור איש את בתו אבמה. קמחא כחזו מוכר ויגד אפילו ביהא קמחא אחרת קל ותומר ומה מוכרה
קודם קנין וכל צמינן מה שאמר (פסוק ח) ויאלה חסד לזי כחז רחמנא כי יקח חסד ואומר ר"י דהתם לפי
מסקנא דשמעתין קאלמר דלמר יאלה חסד ואומר ר"י דהתם לפי מסקנא דשמעתין קאלמר דלמר יאלה חסד ואומר ר"י דהתם לפי

הוא של אביה לכל שנת הכה לה לצהיה הוא (קדושין ג.) גבי נדרים כתיב ומהו איכא למבעט מינה דימי נעויה מלאה הכחז צבת אפי'. ובי ימכור איש את בתו אבמה. קמחא כחזו מוכר ויגד אפילו ביהא קמחא אחרת קל ותומר ומה מוכרה
קודם קנין וכל צמינן מה שאמר (פסוק ח) ויאלה חסד לזי כחז רחמנא כי יקח חסד ואומר ר"י דהתם לפי מסקנא דשמעתין קאלמר דלמר יאלה חסד ואומר ר"י דהתם לפי מסקנא דשמעתין קאלמר דלמר יאלה חסד ואומר ר"י דהתם לפי

מסורת הש"ס
עם הוספות
ב קדושין ג: י לקמן
ס"ה: (ג) ומה מ"ו.
א קדושין: ג: כל הדין
ע"פ: ד: לעיל מ: מ: גישין
ג: לקמן מ"ו. (ב) ויבטח
י: וי"ל: (ו) מריס סו.
עד: יעמוט טו: לעיל טו.
קדושין ד: (ו) לקמן עד.
גישין (ט) גישין
ס"ה: (ט) עי רש"י לקמן
מ"ו. ב"ד"ה כ"סא (וי"ב ב"ב
ב"ה) (י) לקמן מ"ו.
מ"ו: (ד) מ"ו. (ט) עיל
שם, (ט) (פ) משמעיין
פ"י כט"ו. (ס) ה. ד"ל
ב קדושין ט"ו. (ט) לעיל
כ"ד ע"פ.

תורה אור השלם
א ואם שלש אלה לא
יעשה לה וצאה הנקם
אין נקם: (שמות א) א
ב ואמר אבי העגור אל
הקבצים את בתי נתתי
לאיש הנה לאשה
(וישקנה: (וימים כתיב
ג אלה הקבצים אשר
צוה את משה בין
איש ואשתו בין אב
לבתו בגנבת בית
אביה: (מצודת כ"ו
ד ובי ימכור איש את
בתו לאמה לא תצא
צמאת הקברים:
(שמות כ"ו)
ה ויצאה פתו
הקלה והנה לאיש
אחר: (וימים כתיב כ)

לעיו רש"י
ק"מ"ש. פירוש הלילין,
לזני קה רש"י
שעיה ה' י"ט. על נעיה
שהוא מלל קה הלז
נקים קמיס (ב) מן
מלכס ה' ה' ט:)
הגהות וצינונים
ב כמה כתיב אלא
ברש"י: (ג) במשניות
וכ"ה בהרבה ראשונים
וכתיב וזכאי: (ג) במשניות
ראשונים וכת' אבא
יש. וזכאי בקדושין:
ד בניא מכת' וסוף
וכ"ה בראשונים:
ה התוס' ד"ש משמעיין
ע"ה: (ו) עי' גישין ד רש
צ"ה: ברש"י ובתוס' ד"ה
יצאה. וצ"ע (ועי' שם)
הדרה"א על התוס':

ליקוטי הש"ס
זכאי בבתו. שהכסף
יהיה שלו והוא מקבל
השטר והוא חייב לשם
לעיל על כרחה לשם
קדושין עתה נערה
קדושיה ג: זכאי
בבציאתה (מבד"ב)
ידיה. דכתיב ומכרה
בנעוריה בית אביה כל
שבת עשור לצהיה ומה
הלז. ובקפ"א אבא
מז. גיליטש צעלה מ'
האירוסין עתה נערה.
פירות. מנכוס טופלים
לה נמח אפי אמה
קדושין י: בכסף
מגלן. הך חמי נמקח
בכסף דקדמי ממי
ומנלן שהלז זכאי זו
דכתיב התם. וביאה
הגמ' גבי אמה העבריה
היאלת מרשות ומני
צמינן נערה ומני
מיתכת ויאלה חסד ולא

הוא של אביה לכל שנת הכה לה לצהיה הוא (קדושין ג.) גבי נדרים כתיב ומהו איכא למבעט מינה דימי נעויה מלאה הכחז צבת אפי'. ובי ימכור איש את בתו אבמה. קמחא כחזו מוכר ויגד אפילו ביהא קמחא אחרת קל ותומר ומה מוכרה
קודם קנין וכל צמינן מה שאמר (פסוק ח) ויאלה חסד לזי כחז רחמנא כי יקח חסד ואומר ר"י דהתם לפי מסקנא דשמעתין קאלמר דלמר יאלה חסד ואומר ר"י דהתם לפי מסקנא דשמעתין קאלמר דלמר יאלה חסד ואומר ר"י דהתם לפי

הוא של אביה לכל שנת הכה לה לצהיה הוא (קדושין ג.) גבי נדרים כתיב ומהו איכא למבעט מינה דימי נעויה מלאה הכחז צבת אפי'. ובי ימכור איש את בתו אבמה. קמחא כחזו מוכר ויגד אפילו ביהא קמחא אחרת קל ותומר ומה מוכרה
קודם קנין וכל צמינן מה שאמר (פסוק ח) ויאלה חסד לזי כחז רחמנא כי יקח חסד ואומר ר"י דהתם לפי מסקנא דשמעתין קאלמר דלמר יאלה חסד ואומר ר"י דהתם לפי מסקנא דשמעתין קאלמר דלמר יאלה חסד ואומר ר"י דהתם לפי

רמב"ם שמושה נישואין של דרשה

מוצא, אף על פי שלמד קודם החתונה. דמאחר שרוב הבנות לומדות עכשיו חומש והלכה וכדומה מחמת הוראת שעה. לפיכך עליו להשתדל ביתר שאת לעלות מעלה מעלה בתורה ויראת שמים כדי שיקוים בו מצא אשה מצא טוב.

ועל בני הזוג להתנהג ע"פ המבואר ברמב"ם (אישות ס"פ ט"ו) שיאהוב את אשתו כגופו, והיא תכבדו ותעשה מעשיה על פיו. וזה דרך בני ישראל ובנות ישראל הקדושים והטהורים בזיווגן. ובדרך זו יהיה ישובן נאה ומשובת, אכ"ר.

דוקא בא"י מצא או מוצא. וכן מוסבר למה אמרו כך בשעת החתונה ולא קודם לכן. דרצו לרמז לו, ולהזכיר לו, דמעלת האיש על האשה היא בזה שיגהיג הבית בעניני "ה". ובלי שילמד טוב אחרי החתונה, עלולה היא להיות בבחינת "האשה". ולפ"ז מסולקות כל התמיהות. וגם אין ייתור לשון במצא אשה מצא טוב. דכוונת הקרא ש'טוב' באשה, היינו כשהיא אשה לאפוקי מ"האשה". ולא מיירי כלל במידות רעות, ולכן נקט רק אשה ולא שותף וכדו'.

וגם בזמננו יש מקום לומר לחתן מצא או

סימן קמ

ענין נוסח "מקדש עמו ישראל ע"י חופה וקידושין"

אסורה עד שתכנס לחופה. ובספר המנהיג נתן טעם להאי מלתא, משום דסליק מנשואות לכן נקט חופה ברישא והדר קידושין.

אולם לדעת הרבה פוסקים (ח"מ אה"ע סימן ל"ד, בן איש חי פ' שופטים, ועוד. וע"ע היטב בספר שולחן ערוך אה"ע לבעל מרכבת המשנה סימן ל"ד) הוי הנוסח הנכון ע"י חופה ב'קידושין, אלא שהעולם נתחלף להו בין ב' רפויה לבין ו"ו.

והנה הגר"ח תירץ הקדמת חופה לקידושין באופן אחר. דלעולם לא נתקן נוסח הברכה לפי סדר העשיה אלא ע"פ הסדר שנצטוו בהן בני"י. ומצות חופה ניתנה להם קודם מצות קידושין. דאיתא במסכת סוטה

בשאלתות דרבי אחאי גאון, פ' חיי שרה, מובא נוסח סיום ברכת אירוסין, ברוך וכו' מקדש עמו ישראל על ידי קידושין וחופה. אולם המנהג לברך בנוסח המבואר בש"ס, ולהקדים חופה לקידושין. וצ"ב למה מהפכין סדר הדברים, דהא קידושי קדמי לחופה.

והנה בראשונים נאמרו כמה תירוצים בזה. המרדכי ריש מסכת כתובות כתב דמקדימין החופה, משום דבזמן הש"ס ג"כ היו זימנין מקדשין בשעת החופה, ואז נכנסין תחת החופה קודם הקידושין. ועפ"ז שפיר קאי נוסח זה לדידן שתמיד מקדשין האשה תחת החופה, וכמ"ש בעל נחלת שבעה ס"ס י"ב. והמאירי שם כתב, שמקדימין החופה כדי שידעו כולם שהיא

שמושה נישואין של דרשה רמג

אמנם גם לדבריו עדיין צ"ב דברי הרמב"ם, דהרי נקט מצוות יתירות בלשון רבים, ולא מצינו מצוה נוספת שנצטוו בה עמרים.

ונראה לתרץ, מאחר דבתו אמרה לו - שלא על דעת עצמה אלא על פי נבואה כמבואר באור החיים הקדוש פרשת במדבר ג' - ל"ט - להחזיר גרושתו, אף על פי שהיה יכול לקיים מצוות פרו ורבו על ידי לקיחת אשה אחרת. וכן נהגו כולם אחריו. לכן מסתברא לומר, דבנוסף למצוות חופה נצטווה גם במצוות החזרת גרושתו, ודו"ק.

ועתה מיושבים דברי הרמב"ם ונוסח ברכת אירוסין.

ויה"ר דבזכות מצות קידושין ונישואין יזכו לבנות בנין עדי עד.

יב. שעמרם הושיב את יוכבד באפריון, רצ"ל בחופה, עיין שם היטב. ולעומת זה, לא נצטוו בקידושין אלא בהר סיני. ולפ"ז מיושב נוסח הברכה.

וכן פירש בזה הגר"ח דברי הרמב"ם רפ"ט מה' מלכים שכתב וז"ל: על ששה דברים נצטוו אדם הראשון וכו' והוסיף לנח אבר מן החי וכו'. וכן היה הדבר בכל העולם עד אברהם. בא אברהם ונצטווה יתר על אלו במילה והוא התפלל שחרית. ויצחק הפריש מעשר והוסיף תפלה אחרת לפנות היום. ויעקב הוסיף גיד הנשה והתפלל ערבית. ובמצרים נצטווה עמרם במצוות יתירות. עד שבא משה רבינו ונשלמה התורה על ידו, עכ"ל. וכל מפרשי הרמב"ם לא מצאו מקור לדבריו שעמרם נצטווה במצוות. ולדעת הגר"ח כוון בזה הרמב"ם למצוות חופה, כנ"ל.

סימן קמא

מנהג ישיבת החתן בזוית השולחן

והנה בספר דברי תורה (א' ז') לבעל מנחת אלעזר, ובספר ליקוטי מהרי"ח כתבו, שהחתן ישב בשעת סעודת הנישואין דוקא בזוית השולחן, משום שהזוית הוא חיבור בין שני רוחות, וזה בא לרמז על חיבור איש ואשה. ומצאו רמז לדבר, דמלת צד עולה בגימ' מזל טוב.

אולם צ"ב אם יש לנהוג כך למעשה, דהא קי"ל בפדר"א פט"ז, שחתן דומה למלך. ואין דרך מלך לשבת בקרן זוית (ואפילו בשולחן בצורת ד', צ"ב אם דרכו

הרבה הנהגות בעיני נישואין אין להן מקור בש"ס, כגון לאיזה רוח יפנה החתן את פניו בשעה שמקדש את האשה (עיין באה"ט אה"ע סימן ס"א, קצשו"ע סימן קמ"ז, טעה"מ), אם החתן יעמוד לימין הכלה או להיפוך (עיין שד"ח וטעה"מ), אם יש עדיפות לקדש את האשה בטבעת יותר מבכסף (ספר החינוך מצוה תקנ"ב, בן איש חי פ' שופטים, אוצר התפילות) אם לקדש בטבעת עגולה או מרובעת (תיקוני זוהר תיקון י' דף כה). ובאיזו אצבע ישים לה את הטבעת (נחלת שבעה ס"ס י"ב).

ת ו ר ה ש ב ע ל פ ה

[ח] את בת לוי, איפשר בת מאה ושלשים שנה היא וקרי לה בת, דא"ר חמא בר חנינא זו יוכבד שהורתה בדרך ולידתה בין החומות שנאמר ו) אשר ילדה אותה ללוי במצרים. לידתה במצרים ואין הורתה במצרים. אמר ר' יהודה שנולדו בה סימני נערות. (סוטה יב.)
[ט] וילך איש מבית לוי ויקח את בת לוי, מיכן אמרו ע"ה לא ישא אדם אשה אלא שהיא ראויה לו כו' ממשפחה שהיא הוגנת לו. (ילקוט מדרשים כתי"ק)

ביעף, ללמדך שסייע הקב"ה באותו המעשה. (גר השכלים כתב יד)
[ו] ויקח, ויחזר מיבעי ליה, א"ר יהודה בר זבינא שעשה לו מעשה ליקוחין, הושיבה באפריון ואהרן ומרים מרקדין לפניו ומלאכי השרת אמרו ה) אם הבנים שמחה. (סוטה יב.)
[ז] ויקח את בת לוי, בלקוחין וזה הוא שאמרו ונצטוו במצרים במצוות זו מצות נישואין וגירושין. (מדרש החפץ כתב יד)
ה) תהלים קיג, ט. ו) במדבר כו, נט.

בזהר ח"ב יט: וילך איש רבי אבהו אמר וילך איש זה גבריאל דכתיב (דניאל ט) והאיש גבריאל שהלך הוא והחזירה לעמרם. רבי יהודה אומר עמרם ממש היה ולא נזכר שמו מפני שהליכה זו לא היתה ממנו להזדווג לאשתו אלא מלמעלה. רבי יצחק אמר באהרן ומרים לא נאמר וזוג אבותם בתורה ובמשה כתיב ויקח את בת לוי להורות שהשכינה נקראת על שם לוי ולא היה עמרם ראוי להוליד למשה עד שנטל חלק בשכינה והוליד למשה הה"ד ויקח את בת לוי ולפיכך כתיב ותרא אותו כי טוב הוא. וכ"ה שם יא. ושם יא: וילך איש דא קוב"ה דכתיב ה' איש מלחמה. וכ"ה בנח"ג קעד. [ו] ב"ב קכ. ובספר הזכרון מפרש לקוחין ר"ל חופה ואפריון כמעשה בני אדם בלקוחין הראשונים. ובספר רה"ז כותב דמכאן מקור למ"ש הרא"ש בסוכה כה: ונוהגין באשכנז שעושין אפריון למושב החתן והכלה והוא נקרא חופה ובערוך ערך אפריון מטות שנושאים בהן כלות. ולמדנו מכאן שיש לאלמנה וגרושה דעלמא חופה אע"פ שאין החופה קונה בה כמבואר באע"ז סי' סד. ולפמ"ש לעיל אות א. מפס"ר שעשו הדבר בכוחה בפרהסיא כדי להודיע לכל ישראל אי"כ אין מכאן ראיה לסתם נשואין. ויש להעיר כי מ"ש כאן ויחזיר מיבעי ליה אין לדייק מזה שלשון ויקח לא נאמר בשום מקום על מחזיר גרושתו שהרי מבואר דסוטה מב. שהלשון כי יקח כולל אף מחזיר גרושתו אלא הדיוק כאן משום שנאמר וילך איש מבית לוי שדרשו שהלך בעצת בתו להחזיר את גרושתו צריך היה לאמר ויחזיר. [ז] ז ה ו שאמר וכו' כוונתו למכילתא יתרו מסכתא דבתדש פ"ג: רבי אומר מצוות שנצטווה אדם הראשון ומצוות שנצטוו בני נח, ומצוות שנצטוו במצרים ובמרה ושאר כל המצוות כולן, וראה ברמב"ם פ"ט מהל' מלכים ה"ב כותב: ובמצרים נצטוה עמרם במצות יתירות. ובכס"מ: צ"ע היכי מייתי לה. והרדב"ז בפירושו כותב: לא נתבאר מה הם המצוות אשר נצטוה בהן, והנה לפנינו מקור הדברים במכילתא. ולפי המבואר במדרש החפץ נתבאר מה הם המצוות שנצטוה בהן. היינו מצות נישואין וגירושין. ראה לעיל אות ב, ממכדרשב"י וגירש וכו' ועשה בה קידושין. ולעיל אות ו. מעשה ליקוחין. ואולי דרשו לשון קיחה כמבואר בקדושין ד: כי יקח איש אשה אין קיחה אלא בכסף ראה תו"ש פכ"ג סט. ולעיל אות ב. שעמרם זרק לה כסף קדושיה. והמקור שעמרם נצטוה, פשוט הוא כפי המבואר לעיל אות ג. שעמרם היה ראש סנהדרין וגדול הדור אי"כ בוודאי הוא הוא שנצטוה באותן המצוות. ובשור"ת מקום שמואל סי' כ"ג ובהגהות מהר"צ חיות בסוטה יב. מביאים מקור לדברי הרמב"ם מגמ' סוטה. וכוונתו לדרש הג"ל אמנם לא הביאו מקור המכילתא. וראה מ"ש במילואים. [ח] ב"ב קכ. שמור" פ"א—כג. בגמ' ב"ב שם מוסיף: שנולדו בה סימני נערות נתעדה הבשר נתפשטו הקמטים וחזר היופי למקומו, ורש"י כאן מוסיף: חזרה לימי עלומיה באורח כנשים. וראה מ"ש בתורה שלמה בראשית פמ"ו אות קמז. בענין שנות יוכבד ומה שהשיג הרמב"ן על רש"י שם מו, טו. וכן כאן בפירושו כותב שעל פי פשוטו י"ל שיוכבד ילדה את משה כשהיתה בת חמשים שנה. והרלב"ג כותב שע"פ הפשט היתה בת ג"ח שנה, ומסיים: וראוי שגדע כי מה שאמרו ז"ל שנולדה בין החומות (ושהיתה בת ק"ל כשילדה את משה) אמרו זה על דרך הדרש להועיל להמון וליסד בלבם עוצם יכולת השם יתעלה לעשות הפלאים. ולקמן אות י. מבואר תירוק אחר על השאלה שקרא לה בת. [ט] דרשו מזה שלקח עמרם דודתו קודם מתן תורה שלא נאסרו עדין אלה הקרובים, שיש לאנשים להשתדל לקחת נשים מבנות משפחתם אשה הראויה להם. ודברים אלו מבוארים ברבינו בחיי פ' חיי שרה: יש בפרשה זו אזוהרה לאדם שישא אשה מבנות משפחתו ושיתבק בקרובותיו כי כן עשה אברהם שני כי אל ארצי ואל מולדתי תלך ולקחת אשה לבני ליצחק וכן עמרם שכתוב בו וילך איש מבית לוי ויקח את בת לוי, כי כשהבריות מזדוגות כל אחד ואחד אל מינו, השלום מתקיים ומתרבה בעולם. וראה בתורה שלמה לעיל פ"ב צב. נשא אדם אשה מקרובותיו עליו הוא אומר עצם מעצמי. ופכ"ד ג. ושם לח. ואל משפחתי. ויבמות סב: והנושא את בת אחותו כו'. האבן עזרא כאן כותב: ולא דבר נכונה האומר, כי תבואת השדה הגזרעת בשדה אחרת תצליח, רק באותה שדה עצמה לא תצליח כראוי, כי עיקר איסור ערוה היה להיות ישראל קדושים. ופירושו שדוחה האומרים כי בני עריות לא יהיו טובים והגונים שהרי עמרם לקח דודתו ונולדו משה ואהרן. וע"כ שזה גזירת הכתוב. וראה מ"ש הרקאנטי סוף פ' אחרי. והרמב"ן בראשית כו, ה. (וכ"ה בשו"ת הרשב"א ח"א סי' צד). כותב: ויעקב בחו"ל בלבד נשא שתי אחיות וכן עמרם נשא דודתו כי המצות משפט אלהי הארץ אע"פ שהזוהרנו בחובת הגוף בכל מקום. וכבר רמזו רבותינו הסוד

(יד) וטעם וידבר ה' אל משה במדבר סיני בעבור שהזכיר [לעיל בפסוק א'] "ביום דבר ה' את משה בהר סיני" חזר ואמר כי לא היתה צְוֹאת הפקידה של הלויים בהר סיני, כי בחירת תולדות בני אהרן לבדם היתה בהר סיני ביום צוותו על מעשה המשכן, אבל הלויים לא נצטוו בבחירתם בהר סיני רק במדבר סיני באהל מועד, כמו המצוה הנזכרת בבני ישראל [לעיל א, א-ג].

והנה לא היו שבט הלויים כשאר השבטים, כי מבין חדש ומעלה לא היו רק עשרים ושנים אלף, ומבין שלשים שנה כלם שמונת אלפים, והנה לא יגיעו מבין עשרים שנה ומעלה לחצי שבט מישראל הפחות שבכלם, ועדיין לא נשאו הארון שתהיה הקדושה מכלה בהם, וזה תימא, איך לא יהיו חסידיו ועובדיו כשאר כל העם ברוכי ה'. ואני חושב שזה חזוק למה שאמרו רבותינו [בשמו"ד ה, טז ובתנחומא ואראו] שבטו של לוי לא היה בשעבוד מלאכת מצרים ועבודת פרך, והנה ישראל אשר מררו המצרים את חייהם בעבודה קשה כדי למעטם היה הקב"ה מרבה אותם כנגד גזירת מצרים, כמו שנאמר [בשמות א, יב] "וכאשר יענו אותו כן ירבה וכן יפרוץ", וכאשר נאמר עוד בגזירת "אם בן הוא והמיתן אותו" [שם בפסוק טז] "וירב העם ויעצמו מאד" [שם בפסוק כ, ו] כי הקב"ה עמהם ואומר "נראה דבר מי יקום, ממני או מהם", אבל שבטו של לוי פרו ורבו כדרך כל הארץ אבל לא עלו למעלה כשאר השבטים. ואולי היה זה מכעס הזקן עליהם, כי שמעון אע"פ שהוא עתה מרובה באוכלוסין נתמעט בכניסתו לארץ לעשרים ושנים אלף, ולוי שהוא שבט חסידיו לא יתמעט במגפה.²

תכלת מרדכי

ג) ברש"י מבין חדש ומעלה משיצא מכלל נפלים. ובפסוק מ' פקוד כל בכור זכר לבני ישראל מבין חדש ומעלה כתב רש"י משיצא מכלל ספק נפלים. וטעם השינוי, דספק לענין לויים לחומרא והיה צריך למנותו דהרי ספיקא דאורייתא לקיים מצותו ית"ש למנות הלויים, אבל לענין פדיון דקיימא לן המוציא מחבירו עליו הראיה ומספק אין צריך ליתן הפדיון, ועל כן אמר שם משיצא מכלל ספק

נפל ויהיה מבורר שהוא בן קיימא ונכון. ואפשר לומר עוד על פי מה שכתב רש"י פסוק ט"ז, על פי ד' ששכינה מקדמת לפניו ובת קול יוצאת ואומרת כך וכך תינוקות, ועל כן אי אפשר לומר ספק נפל דמי איכא ספיקא קמי שמיא, ועל כן אמר גבי לויים משיצאו מכלל נפלים. ועי' במדרש במדבר רבה פרשה ג' סי' ח' שני טעמים בלויים⁴, ובפרשה ד' סי' ג' גבי בכורים רק משום

(בראשית לב כב), וכן וימת נדב ואביהוא ויכהן אלעזר ואיתמר על פני אהרן אביהם, שהיה אהרן אביהם רואה ועומד שם, ובדברי הימים (א כד ב) וימת נדב ואביהוא לפני אביהם ובנים לא היו להם והנה אמר לא תעשה לך אלהים אחרים שאני נמצא עמך תמיד ורואה אותך בסתר ובגלוי, עכ"ל. (4) דאיתא במדרש: מבין חדש ומעלה תפקדם, למה מבין חדש ומעלה וכי מבין חדש יכולים לשמור אהל מועד הרי הוא עצמו מבקש למי שישמרנו ולמה הוא מונה מבין חדש. א"ר הונא הכהן בשם ר' שמואל בר זעירא בשביל לכפול להם שכר למה שאתה מוצא שאינן קריבים לשרת אלא מבין שלשים שנה ולמה הוא מונה אותן מבין חדש אלא שיהיו מקבלים שכר ובאים עד שהם מבין חדש וכו'. ד"א מבין חדש א"ר יהודה הלוי בר ר' שלום למוד הוא הקב"ה להיות מונה בשבט הזה בכל מקום עד שהם קטנים, מנין בשעה שאמר הקב"ה ליעקב שירד למצרים אותה שעה ספר את בניו נמצאו כולם ס"ו שנאמר (בראשית מו) כל נפש ששים ושש ושני בניו של יוסף ויוסף הרי ס"ט והוא אומר כל הנפש לבית יעקב הבאה מצרימה שבעים, א"ר שמעון בר נחמן למוד הוא הקב"ה למנות השבט הזה עד שהם במעי אמן. א"ר ברכיה הכהן ב"ר השרף הזה אינו מספיק לצאת עד שמספגין אותו כך יוכבד היתה אמה מעוברת בה באותה שעה והיתה במעי אמה ונמנה עליה וכו'. ואף מבני בניה אמר הקב"ה כל זכר מבין חדש ומעלה תפקדם למה הוא כן לפי שהשבט הזה חביב הוא לעולם לפני הקב"ה מכל השבטים לא נבחר אלא השבט הזה בלבד שנאמר (שמואל א ב) ובחור אותו מכל שבטי ישראל לי לכהן. א"ר לוי את מוצא דברים הרבה ברא הקב"ה בעולם ובירר לו אחד מהם וכו', ברא שבטים ובירר לו אחד מהם זה שבט לוי שנאמר (שמואל א ב) ובחור אותו מכל שבטי ישראל לפיכך אמר הקב"ה למשה שייפקדם מבין חדש מפני שהוא מחבבן ביותר. איתביה אם טעמים אלו היה צריך למנותן מבין יום אחד אמרו רז"ל למה צריך למנותם מבין חדש מפני שאין בן יום בן קיימא אבל בן חדש ידוע שהוא בן קיימא לפיכך מבין חדש ומעלה תפקדם. ד"א למה נמנו מבין חדש לפי שלא נמנו הלויים מנין הזה אלא לפדות בכורי ישראל וכשם שהבכורים נפדים מבין

וְרַבִּיָּה, אוֹלֵי שְׁדָנוּ בְּהַ לְמַעַן לֹא נִיגַע לְרִיק
 וְלֹא נִלְדַּד לְבַהֲלָהּ, וְכִיּוֹצֵא בְּזֶה מְצִינּוּ
 שְׁאֲמָרוּ (מַעֲנִית י"א.) שְׁאֲסוּר לְשִׁמֵּשׁ מִטָּתוֹ
 בְּשֵׁנֵת רַעְבוֹן הַגֵּם שֵׁישׁ מְנִיעַת פְּרִיָּה וְרַבִּיָּה,
 וְדָנוּ כְּמוֹ כֵּן לְצַד כְּלוּי הַבְּנִים הַזְּכָרִים
 נִמְנָעוּ כָּל עֵקֶר, וּמַעֲתָה אֲדַרְבָּה עֲשֵׂה ה'
 עִמָּהֶם נִס שֶׁנִּשְׁאָרוּ מֵהֶם מִסְפָּר זֶה, וְלִזְהָ
 אַחַר זְמַן שֶׁהָיוּ עֲסוּקִים גַּם הֵם בְּפְרִיָּה
 וְרַבִּיָּה פָּרוּ וַיִּשְׂרְצוּ וְגו' יוֹתֵר מִשְׁאָר
 הַשְּׁבֻטִים:

שְׁבֻטוֹ יֵצֵא, וְזוֹ הִיא סִפְת מְעוּטָם כִּי אִם
 אֵין גְּדִיִּים אֵין תִּישִׁים, וְהַגֵּם שֶׁמְצִינּוּ
 שְׁעִמְרָם הַחֲזִיר גְּרוּשְׁתּוֹ, אֵין לְלַמֵּד מִמֶּנּוּ
 שְׁכֻלָם הַחֲזִירוֹ כִּי הוּא זֶה אֲשֶׁר בָּא אֵלָיו
 הַדְּבָר בְּנִבְיָאָה ° כְּמֵאֲמַר חֲז"ל בְּאַגְדָּה (שְׁמו"ר
 פ"א סוּטָה יב) וּבְדַבְרֵי הַזֵּהָר הַקְּדוֹשׁ (ח"ב י"א):
 בְּפִסּוּק וַיֵּלֶךְ אִישׁ וְגו', ° וְכִמּוֹ שְׁאֲמָרוּ ג"כ
 בְּפִסּוּק וַתִּתְצַב אַחֲתוֹ וְגו' שֶׁהִלְכָה
 לְרֵאוֹת מֶה יִהְיֶה בְּנִבְיָאָתָהּ. וְאִם תֹּאמַר
 לְמָה שְׁבֻט בֶּן תוֹרָה יַעֲשֶׂה מְעוּט פְּרִיָּה

אור יקר

בגזירת פרעה חוזרים וחיים לעוה"ב. פרש"י, פרעה
 הרשע, ספק גזירתו מתקיימת ספק אינה
 מתקיימת, אתה צדיק בודאי גזירתך מתקיימת.
 עמד והחזיר את אשתו. עמדו כולם והחזירו את
 נשותיהם. (ועיין בדיבור הקודם).

כְּמוֹ שְׁאֲמָרוּ ג"כ בְּפִסּוּק וַתִּתְצַב אַחֲתוֹ
 (שמות ב, ד) בְּמִס' מַגִּילָה (יד.) הוּבֵא בִילְקוּט
 שְׁמוֹת (רמז קס"ו) וְתַקַּח מֵרִים הַנְּבִיאָה אַחֹת אַהֲרֹן
 (שמות טו, כ), וְלֹא אַחֹת מֹשֶׁה, אֵלֹא שֶׁהִיָּתָה
 מִתְּנַבְּאָה כְּשֶׁהָיָה אַחֹת אַהֲרֹן וְאִמְרָהּ, עֲתִידָה אֲמִי
 שְׁתֵּלֵד בֶּן שֶׁהוּא מוֹשִׁיעַ אֶת יִשְׂרָאֵל. בְּשַׁעַת שְׁנוּלֵד
 מֹשֶׁה נִתְמַלֵּא כָּל הַבַּיִת אוֹרָה. עֲמַד אֲבִיָּה וְנִשְׁקָה
 עַל רֹאשָׁהּ. אֲמַר לָהּ בְּתִי נִתְקַיְימָה נְבוּאָתְךָ,
 כְּשֶׁהִטִּילוּהוּ לַיָּם עֲמַדָּה אִמָּה וְסַפְחָה עַל רֹאשָׁהּ.
 אִמְרָה לָהּ הִיכֵן נְבוּאָתְךָ. הֵינּוּ דְכַתִּיב וַתִּתְצַב
 אַחֲתוֹ לִידַע מֶה יִהְיֶה בְּסוֹף נְבוּאָתָהּ.

וְכִיּוֹצֵא בְּזֶה מְצִינּוּ שְׁאֲמָרוּ שְׁאֲסוּר
 כו'. בְּמִס' תַּעֲנִית (יא.) וְעִיֵּן רִשִׁי
 מִקֵּץ בְּפִסּוּק בְּטָרָם תְּבֵא שְׁנַת הָרַעַב (בראשית

וְהַגֵּם שֶׁמְצִינּוּ שְׁעִמְרָם הַחֲזִיר גְּרוּשְׁתּוֹ, אֵין
 לְלַמֵּד מִמֶּנּוּ שְׁכוּלָם הַחֲזִירוֹ. [צָרִיךְ
 בִּיאור דֵּהָרִי בְּסוּטָה (יב.) מְבוֹאֵר לְהַדְיָא שְׁכוּלָם
 לְמַדּוּ מִמֶּנּוּ וְגַם הֵם הַחֲזִירוּ נְשׁוֹתֵיהֶם. בְּסִגּוּלַת
 מֹשֶׁה כָּתַב וְאִפְשָׁר שֶׁרַק יִשְׂרָאֵל הַחֲזִירוּ אֲבָל לֹא
 לוּיִם כְּמוֹ שֶׁנִּכְתַּב בְּשִׁמּוֹת רַבָּה פֶּרֶק א עֲמַדּוּ
 כָּל יִשְׂרָאֵל וְהַחֲזִירוּ עֵינֵיהֶם. (ועי' במה שכתב על זה
 בנר למאור באריכות ובברכת שמעון)].

כְּמֵאֲמַר חֲז"ל בְּאַגְדָּה. עֵי רִשִׁי שְׁמוֹת (ב).
 (א) בְּפִסּוּק וַיֵּלֶךְ אִישׁ מִבֵּית לוֹי [וְהוּא
 מֵהַגְּמָרָא סוּטָה (יב.)], לְהִיכֵן הֵלֶךְ א"ר יְהוּדָה ב"ר
 זְבִינָא, שֶׁהֵלֶךְ בְּעֵצַת בְּתוֹ. תְּנִי עֲמָרָם גְּדוּל הַדּוֹר
 הַיְּהִי, כִּיּוֹן שֶׁגִּזַר פְּרַעְיָה כָּל הַבָּן הַיְּלוּד הַיְּאוּרָה
 תְּשַׁלִּיכוּהוּ (שְׁמוֹת א, כב), אֲמַר לְשׂוֹא אֲנִי עֲמַלְיָן.
 עֲמַד וְגִרְשׁ אֶת אֲשֶׁתוֹ וְעֲמַדּוּ כָּלֶם וְגִרְשׁוּ אֶת
 נְשׁוֹתֵיהֶם. א"ל בְּתוֹ אֲבֵא גִזְרָתְךָ קֶשֶׁה מִשַּׁל
 פְּרַעְיָה, שֶׁפְּרַעְיָה לֹא גִזַר אֵלֹא עַל הַזְּכָרִים וְאֵתָהּ
 גִּזְרָתָהּ עַל הַזְּכָרִים וְעַל הַנְּקִבּוֹת, פְּרַעְיָה לֹא גִזַר
 אֵלֹא בְּעוֹלָם הַזֶּה וְאֵתָהּ גִּזְרָתָהּ בְּעוֹלָם הַזֶּה וּבְעוֹלָם

הַבָּא (שְׁכוּן שְׁאִינָם נוֹלָדִים אֵינָם בְּאִים לְעוֹה"ב, אֲבָל הַמַּתִּים

לצטלה. ועוד שכל המנות לפי שמזכירין עשיית המנוה מזכירין עליהן עובר לעשייתן אבל כאן אין מזכירין אשר קדשנו לקדש האשה וכיון שאין מזכירין עשיית המנוה אין לר"ך לזכר עובר לעשייתן. מאי מזכירין. אשר קדשנו במזמורינו וזונו על העריות ואסר לנו את הארוסות והתיר לנו את הנשואות על ידי חופה וקידושין. [ג] ברוך מקדש ישראל וכו' [ד] ונהגו האדוניה מקדש ישראל על ידי חופה וקידושין. יש מקשין על נוסח ברכה זו למה אין מזכירין אשר קדשנו במזמורינו וזונו לקדש את האשה ועוד היכן מצינו ברכה כזאת שמזכירין על מה שאסר לנו הקב"ה והלא אין לנו מזכירין שאסר לנו המי והתיר לנו את השחוט ועוד מה ענין להזכיר עריות כזאת. ועוד מה לנו להזכיר חופה כזאת כיון שמזכירין ברכה ארוסות צבית הארוסות וכלל חופה. ונ"ל כי ברכה זו אינה ברכה לעשיית המנוה * כי פריה ורביה היינו קיום המנוה [ה] ואם לקח פלגש וקיים פריה ורביה אינו מחוייב לקדש אשה וכן הנשוא זקנה אילנות או עקרה [ו] וכן קריס חמה שנשא מזכירין ברכה חתנים ואין חיויב במנוה זו שאין זה קיום מנוה פריה ורביה והילכך לא נתקנה ברכה במנוה זו. ואף בנושא אשה לשם פריה ורביה כיון (שאי) [ז] אפשר לקיים מנוה פריה ורביה בלא קידושין ולא דמי לשמיטה שאינו מחוייב לשחוט ולאכול ואפ"ה כשהוא שוחט לאכול מזכר דהאם אי אפשר לו לאכול בלא שמיטה אבל הכל אפשר לקיים פריה ורביה בלא קידושין וגם האם נראה לרבי אבי מרדכי:

משום דלפי עשייתה גמר מנה דליתא צדק המכלול ושעת נישואין נמי לא מזכירין דשעת היא ברכה לצטלה דשעת לא יורי להצטת יחד וברכת ארוסות תודו וברכת נישואין לתוד לכן מזכירין פעמים פה"ה. יש שטענין להפסיק ביניהן ולקרות הכמויה כך כחזו בחשו רש"י וברכת על הגופן מנך על שנייה לאתיהיב דכרי הפסק. קן נראה לרבי אבי מרדכי:

הגדה"ה
משום דזימנין למקדשין בשעת ברכת נישואין ולא הכנסת חופה קודמה לקידושין כי הכנסת חופה שמערה לתמן בשמירת קודם הברכה. מרדכי:

הגדה"ה
והימנינו פירש זה אותם שלא שטענו ברכת נישואין בשעת נישואין ע"כ. מרדכי:

הגדה"ה * ולא חיישין שמה ישחוט בן עור והאם סמכין למיעבד סעודה בן בשבת בן צמולאי שבת. ר' אחי שרי למיעבד בתחילה בשבת אמרי ליה רבנן והא לא כמיצה כחובה אמר להו אתפוסה מטלטלי הגדה"ה צמכותה * : (ה) פירוש כשיעור כחובה. ומסתן סמך ריב"א דשטר כחובה ראה בעלמא היא וזי אירכבה כחובה אינה אסורה לו דלא אירע עדי קנין. והא דאמרין אסור לאדם שישעה וכו' מיירי היכא דליכא עדי קנין ולא הקנה לה כחובה. וס"ה אכר אלא ליום אחד או לשני ימים עד שיכחה. וכן פסק ספר אביאסף דאפילו ע"י התפסח מטלטלי לא התירו אלא ע"י הדחק כדמין לקמן לא יאמר לאשמו הרי כחובתיך מונחת לך על השתן. עב"ל מרדכי:

יא אביר רב הונא אמר ר' אבה בר זבדא אמר רב אחא בחולה וזאת אלמנה טעונה ברכה כל ז' ודוקא אלמנה שנישאת לזכור אבל אלמנה שנישאת לאלמון אינה טעונה ברכה אלא יום אחד. אלא הא דתניא שקדו חתמים על צנות ישראל שיהא שמה עמה שלשה ימים צמאי אי צנזור הא אמרת ז' ואי צאלמון הא אמרת יום א'. איצבעית אימא צנזור ז' לברכה וג' לשמה ואיצבעית אימא צאלמון יום א' לברכה וג' לשמה. ואלמון שנשאת בחולה ז' לברכה וז' לשמה דליכא בחולה דצרי מו' לברכה וליכא אלמנה דצרי מיום אחד:

יב [דף ט"ב] אביר רב נחמן אמר לי הונא מנין לברכת חתנים שיהא צעורה שנאמר ויקח זעו עשרה חתנים מוקני העיר וגו'. ור' אבהו אמר מהכא צמקהלות זכרו [אלהים] ה' ממקור ישראל ת"ר מזכירין ברכת חתנים צבית חתנים רצי יהודה אומר אף צבית הארוסות מזכירין אותה * אמר אביי פירש רבי אפרים מטי"א דלא פליג תנא קמא ארברי יהודה אלא ת"ק לא איירי ביהודה ומיהו ח"ק דכל היכא דאירא למיחש לזכור דמזכירין. וכחך דקן הוא המנהג דלרוס וארוסותו שהיה יחד צבית אחר שמזכירין עליה שבע ברכות כן יתייחדו. ומן הדיון היה לברך ברכת ארוסות בשעת קידושין אלא נהגו בשעת נישואין בשום דמסיים היתיר לנו הנשואות ומכיון אלא דתנאי העשה סוכה לעלמון מנך וכו' כן כהנא מסדר לכולהו אבאף קידושין. מחיבר מהר"א אפרים ז"ל. ודקדק רבי יואל הלוי מפרי"ש דאסור לאדם להתייחד עם ארוסותיו בלא ברכה ואסר לנו את הארוסות והי' פירושו חתמים שגורו על ידו של פניה גזרו על ג' עשר דלרוסא. מרדכי:

תניא אידך מזכירין ברכת חתנים צבית חתנים וברכת ארוסות. כחך רב אחאי (פ' חיי"פ טו) דברכת ארוסות צ"י. וה"ר שמואל הנגיד נחלק עליו ואמר שאין לר"ך ר' אלא לברכת חתנים בלבד שלא הזכירו ר' אלא * זה. ועוד הרי קידושין צפני צ' וזאת מנצ"ך עשרה. ול"י דצרי רב אחאי דלמאי דילפינן מצועו הרי צועו עשה גם ברכת ארוסות צעורה ולמאי דילפינן ממקהלות גם ברכת ארוסות על עסקי מקור צא דאי אפשר לישא בלא ברכת ארוסות ודי צניס לקידושין וברכה לר"ך עשרה. [א] ויש שכתבו שר"ך לברך ברכת ארוסות קודם קידושין כדאמר (פסחים דף ט:) כל הברכות כולן מזכירין עובר לעשייתן. [ב] ויש שכתבו שר"ך לעשות אחר הארוסות דילמא הדרא זה האשה והיא לה ברכה

יג ר"ך ברכת חתנים כל שצעה א"ר יהודה והוא שצאו פנים חדשות שלא אכלו עד עמה אפילו היו שם בשעת החופה. ונראה דלא מיקרי פנים חדשות אלא צני אדם שמרביס צצילס שמה יומר. * וצנת חשובה כפנים חדשות דאמר צמד"ש מוזמר שיר ליום השבת אמר הקב"ה פנים חדשות צאו לכאן ודךך להרבות בשבת שמה ומנות ויש מקומות שצצנת אחר קיום השתלה מליין כל הקהל את החתן עד צימו ואומרים שם שצצנת ברכות ואומרים מפני שלא היו שם רוב הקהל ציוס הששי וציוס השבת כולן מציין שם. ושאלו את רב אחאי על מנהגם והשיב [ו] שאינו מנהג יפה אלא שאין איסור דצנר שהרי אמרו מזכירין ברכת חתנים כל שצעה והוא שצאו פנים חדשים. וי"א הא דמזכירין ע"י פנים חדשות דיינו דוקא לאחר סעודה. [ח] צמס' סופרים (פרק יט הל' י"א) יש נהגו רצומינו לומר בצוקר ברכת חתנים על הכוס צעורה פנים חדשות כל שצעה וכן צערב קודם סעודה מזכירין אותה. [ט] מאי מצנך א"ר יהודה שהכל צרא לכצודו צרוך יוצר האדם צרוך אשר יצר את האדם צללמו צללס דמות מצנימו

הגהות הגר"יפ [א] צ"ל שאפשר לקיים כו':

קרבן נתנאי

לחזיר ע"י חופה שאינה נעשית עכשיו: [ד] ונהגו האידינא מקדש ישראל ע"י חופה וקידושין. טעם למנהג זה מפרש רבינו צמנךן שלא יטעה לומר שהברכות של קידושין נתקנו להלכה לו לכן הזכיר חופה לומר ט': [ה] ואם לקח פלגש וקיים פריה ורביה אינו מחוייב לקדש אשה. וצטו"ה ס' כ"ו למד מזה בעל בית שמואל דס"ל לרבינו דליכא איסור פלגש. ויש לדחות דאיירי צענין שאם לקח באיסור פלגש וקיים פריה ורביה אינו עוד מחוייב לקדש אשה ע"ש: [ו] וכן בריום הובא. משא"כ סריס אדם הוא מפסולי קהל לא יצא פלוג דכא. ויש צ"ע אה"ע ס' ה': ה"ג במצודה זו אף בנושאי: [ז] שאינו מנהג יפה. שאינו נקרא פנים חדשות אלא"כ מרביס צצילס אלא שאין איסור דצנר דשנת משיב פנים חדשות ואמרו מזכירין ברכת חתנים כל שצעה והוא שצאו פנים חדשות. א"י יש לפרש שאין מנהג יפה שמה לא יהיה שם פנים חדשות אלא שאין איסור שא"כ שלא יהיה בשבת אחד שלא היה מתמול: [ח] ובבב"ס בופרים יש. הוא צפ"ט הלכה י"א. וה"ג שם נהגו רצומינו

הגהות הב"ח א שלא היוכרו יו"ד אלא בברכת חתנים ועוד הרי:

האגסים. ע"כ נ"ל להגיה וכו"ל משום פירסה נדה וה"פ פורש דמי צצרייתא אלא חתם אלא משום אפילות ולא משום איסור נדה ורב יוסף יוחא ליה לפלוגי צמה דאיירי מתני: [א] ויש שכתבו שצריך לברך ברכת ארוסות קודם קידושין. הוא דעת הר"ך מצטווה וביצלו רבינו צמטומיו ריש כלל ל"ו: [ב] ויש שכתבו שצריך לעשות אחר הקידושין. הוא דעת ר"ת פפ"ק דפסחים דף ט' ד"ה צצנר וכו' ולכאורה מדהצבא דעה זו צאתרונה נראה שהסכים עמו ועיין בכללים ואין זה דהרי רבינו ריש כלל ל"ו ביצא משובת הר"ך והסכים עמו שהמנצ"ך אחר קידושין טועה הוא ומחוייב אותו וע"כ ל"ו דלא הביא רבינו דעת ר"ת אלא לסמוך עליו דביצנר שאם על מיקר קודם קידושין. ויש שכתבו רבינו צצו"ה שהמנצ"ך אחר קידושין לכתחילה טועה הוא והעד לזה שסמיס ומחוייב אותו וע"כ ראונו שמתחילין אותו מותרה הוראה מאלו והלאה ולנהוג שיצנך קודם הארוסות וצ"ח דמך צוה והללע"ד כתבתי וכו"כ בית שמואל: [ג] ה"ג ברוך בוקדש ישראל ונהגו. קן היא גרסת הר"ך ורבינו האי וימוקס לפי שאין

קיצור פסקי הרא"ש

שצנת חתנים: יב בין ברכת נישואין בין ברכת ארוסות צעורה. מזכירין ברכת חתנים בשעת חופה וברכת ארוסות בשעת ארוסות. וצמקוס שמיחדין החתן והכלה מיד אחר ארוסות מזכירין ברכת נישואין מיד. ויש מזכירין אותה קודם ארוסות. ויש אומרים שאין לברך אלא לאחר הארוסות: יג מזכירין ברכת חתנים כל ז' אם יש פנים חדשות שלא אכלו צמפיה עד

שצנת חתנים אס ירעה. מותר לצעול בתחלה בשבת ואפילו לא כתב כחובה עדיין מותר ליתן לה מטלטלין עד שיכחשו לה כחובה. ומותר לעשות סעודה בין בשבת בין צמולאי שבת: יא כל אלמנה זמן שמתה שלשה ימים בין נשאת לזכור בין נשאת לאלמון זמן ברכתה אם נשאת לזכור צעבה ימים ואם נשאת לאלמון יום א' ואלמון שנשא בחולה זמן ברכה ושמתה

קובץ מפרשים

בקיאיין וכו' א"כ הוי פס"ד: [א] צבין: (ד) ותו דר"י פ"י ומשמע דאי מתכרין אסור ואמאי סמכין השתא כצ"ל: [א] צבין: (ה) כשיעור כתובה וכו'. וקאי אמ"ש רתפסי מטלטלין ב"ה: היינו דבר טינוף הוא על הבגד: [א] צבין: (ו) רובב אהא דמבורא והלכתא מותר לביעול וכו' בשבת ומבורא דיעיקר טעמו משום דלא ביקיין בהטייה א"כ שוב ל"ה פס"ד אבל השתא שאין תלמוד בבלי <עוז והדר> - טז כתובות / תלמוד בבלי [עמוד 251] {726077}

(א) ואפי' אי ק"ל וכו'. היינו דאפי"ה בדבר שא"מ מותר גם בחבורה ועיין בתוס' בד"ה ואם להוציא ממנה ליחה וכו'. [א] צבין: (ז) ושריייתן זהו ביבוסם אלא אמרינן אלא היכא דאיכא אדאיכא לשתוש. היינו דבר טינוף הוא על הבגד: [א] צבין: (ח) ורובב אהא דמבורא והלכתא מותר לביעול וכו' בשבת ומבורא דיעיקר טעמו משום דלא ביקיין בהטייה א"כ שוב ל"ה פס"ד אבל השתא שאין תלמוד בבלי <עוז והדר> - טז כתובות / תלמוד בבלי [עמוד 251] {726077}

קידושין דף ג

יורה דעה א שחיטה

טורי זהב

שפתי כהן

לב

באר הגולה
עם ציונים מהש"ך

מהני אחר מצדך, ומוזה הטעם קצירא ליה צאמת לאור זרוע [סימן שטו נה, א] שמיצא צ"י בשם הגהת אשר"י [שם] דלייל לא ישחוט ואחר מצדך, ונראה לי תחלה ליטב מה שקשה על האור זרוע דמאי שנא מההיא דסוף פרק ראוהו צית דין [ראש השנה כט, א] כל הזכרות אע"פ שיצא מוציא, פירש

שהאחר שחוט גם כן, הא לא הכי אינו יכול לצדך. הגהת אשר"י [מולין פרק א סימן ג] ומציאו צ"י [ג, ד ד"ה ועף] ודרכי משה [אות מ], וכן משמע בשחיטת מהר"י וייל [צנה"ה], וכן פסק הב"ח [ג, ד ד"ה וחרט] ושאר אחרונים, וכן משמע הלשון אם אחר מצדך, ולא קאמר ואחר מצדך, משמע

ג. [מכ"ס שם הלכה ה] הראש"ש שם [מולין פרק א סימן ה] וכן כתב בעל העיטור [שמיטה כ, ג] והטור [מ, ג] מהא דעירובין ס"ה [ע"ג]:
לה. בעל העיטור [שם] והרשב"א בתורת הבית [בית א שער א ת, א] מנרייחא דעירובין שם, וכן כתב הטור [שם]:
לה. משנה חולין דף יג [ע"ג]:
לו. טור [מ, ג] מפירוש רש"י שם בגמרא:
לו. שם [מולין] ושאר פוסקים ממשנה פרק קמא דמרומום [משנה ו]:

ח ^בשבור שהגיע לשכרותו של לוח ^בלדינו ^(לכ) בשוטה ^בדי ואם לא הגיע לשכרותו של לוח שוחט לבתחלה: הגה ^(ב) ד"ה ויש אומרים ששכור לא ישחוט (י"ח) שרגיל לנא ^(ד) לדי ^(כ) דרסה:

האחר מצדך בלאו הכי. ועיין לקמן סימן י"ט [סעיף ג וש"ך ס"ק ה] דנעיין שאותו אחר יכול להוציאו: ^בלדינו בשוטה. דלכתחלה לא ישחוט אפילו אחרים עומדים על גביו, ודע בעד שחיטתו כשרה כשאר אחרים עומדים על גביו דוקא: ^בלדינו ושאר אומרים בו. כלומר ענה טובה לשכור שלא ישחוט לכתחלה מפני

ז ^בסומא לא ישחוט לבתחלה ^בלא אלא אם בן אחרים רואים ^(לג) אותו ^(כ) ואם שחט ^בלדי שחיטתו ^(לד) בשרה:

האחרים לא ישחוט אפילו אחרים עומדים על גביו, ודע בעד שחיטתו כשרה כשאר אחרים עומדים על גביו דוקא: ^בלדינו ושאר אומרים בו. כלומר ענה טובה לשכור שלא ישחוט לכתחלה מפני

ח ^בוראה דמחלק בין כל המצות שאדם נריך לעשות בגופו דוקא לא על ידי אחר משום הכי הכרת

האחרים לא ישחוט אפילו אחרים עומדים על גביו, ודע בעד שחיטתו כשרה כשאר אחרים עומדים על גביו דוקא: ^בלדינו ושאר אומרים בו. כלומר ענה טובה לשכור שלא ישחוט לכתחלה מפני

הוא בשם אינו יכול לצדך דינך אחר, משא"כ במרומה ושחיטה דאפשר לעשות על ידי אחר אם כן אותו שיעשה המצוה יצדך, ולא מחלק המצוה לזה והבצרה לזה, ולהראש"ש נראה דגם הוא קצירא

שרגיל לנא לדי דרסה, כ"כ ודאי מדינא הכי הוא כפקת לכל דבר, כמו שכתבו הטור והמחבר צ"ח סימן רל"ה [סעיף כג]. ובעטרת זהב [לשם] השמיט הג"ה זו, ולא ידעתי למה: [שם]

ליה דלייל לא יחרוס ואחר מצדך מטעם שזכרתי, אלא דבשחיטה נראה טעמו דאחר מצדך שפיר, דבכרת השחיטה אינה צאה על

ג. ד אות ג] כתב על שם ריא"ו דאפילו אחרים רואים אותו לא ישחוט לכתחלה ע"ש: ^בלדי שחיטתו בשרה. וכתב בספר אור זרוע [מק"א סימן סס] דקומא שלא ראה אורות מימיו אפילו דיעבד אסור לאכול משחיטתו, ומציאו הב"ח [מ, ד ד"ה וסומא].

השחיטה עצמה דהא אין חיוב לשחיטה אם אינו רואה לאכול, אלא עיקר הכוונה לתת שצח למקום צדוק הוא על שאסור לנו אכילת

ובדרכי משה [אות כ] כתב על הספר אור זרוע ושאר הפוסקים לא חילקו צוה: ^בלדינו ושאר אומרים בו. כלומר ענה טובה לשכור שלא ישחוט לכתחלה מפני

בשר בלא שחיטה ^(כ) וצוה ודאי כל ישראל שייך בצאתה צרכה שהרי על כולם יש איסור, אלא שאין מקום לצדך שצח זה אלא בשעת

לח חילקו צוה: ^בלדינו ושאר אומרים בו. כלומר ענה טובה לשכור שלא ישחוט לכתחלה מפני

שחיטת שום בהמה. דוגמא לדבר שזכר צ"י [לקמן] צימין רסה [קמ"ג

רשאי לצדך כנגדו, כמו שכתבו הטור והמחבר צ"ח סימן ע"ה סעיף ד' ^(ח) ועוד, כיון שהוא ערום אינו רשאי לכון בצרכת

ב ד"ה ומו"ט רצו בשם רב שר שלום] בשם רבינו חם [פסחים ג, א] חוספת ד"ה בלעב"ן בצרכת להכניסו בצריית שהיא שצח והודיה בכל

רשאי לצדך כנגדו, כמו שכתבו הטור והמחבר צ"ח סימן ע"ה סעיף ד' ^(ח) ועוד, כיון שהוא ערום אינו רשאי לכון בצרכת

שעה על קדושה זו ע"ש. ומשום הכי ניחא בצרכת אירוסין שהחמין

רשאי לצדך כנגדו, כמו שכתבו הטור והמחבר צ"ח סימן ע"ה סעיף ד' ^(ח) ועוד, כיון שהוא ערום אינו רשאי לכון בצרכת

מאכרם והרב מצדך, דגם שם מצדך על איסור עריות שאסור לכל

רשאי לצדך כנגדו, כמו שכתבו הטור והמחבר צ"ח סימן ע"ה סעיף ד' ^(ח) ועוד, כיון שהוא ערום אינו רשאי לכון בצרכת

ישראל, אצל בהפרשת תרומה הוה עיקר הבצרה על מצות הפרשה לא על איסור אכילת טבל, ^(כ) שהרי מצות הפרשה חיוב עליו אפילו

רשאי לצדך כנגדו, כמו שכתבו הטור והמחבר צ"ח סימן ע"ה סעיף ד' ^(ח) ועוד, כיון שהוא ערום אינו רשאי לכון בצרכת

אם אינו רואה לאכול מן המצוה עדיין, אם כן הוה מצוה זאת כשאר מצות, וכיון שאין הוא חיוב בגופו לעשות כן דאפשר לתרום על

רשאי לצדך כנגדו, כמו שכתבו הטור והמחבר צ"ח סימן ע"ה סעיף ד' ^(ח) ועוד, כיון שהוא ערום אינו רשאי לכון בצרכת

ידי שליח לא נחלק המצוה והבצרה זה מזה אלא המורס יצדך. ומשום הכי ניחא צהיהא דלייל לא יחרוס דלית ליה צאמת תקנתא לצדך.

רשאי לצדך כנגדו, כמו שכתבו הטור והמחבר צ"ח סימן ע"ה סעיף ד' ^(ח) ועוד, כיון שהוא ערום אינו רשאי לכון בצרכת

וצמה שכתבתי נפישב מה שהוקשה לבעל הדרישה [אות ז] למה יצדך אחר כאלו, והלא צרכת הנהנין אם יצא אינו מוציא, ומיכך מה

רשאי לצדך כנגדו, כמו שכתבו הטור והמחבר צ"ח סימן ע"ה סעיף ד' ^(ח) ועוד, כיון שהוא ערום אינו רשאי לכון בצרכת

שחירך. ומו"ט ז"ל [ב"ח] בקונטרס אחרון ד"ה אם אמרן כתב גם כן דהך אם אחר מצדך דגבי שחיטה פירוש אם אחר שחוט לעצמו גם כן

רשאי לצדך כנגדו, כמו שכתבו הטור והמחבר צ"ח סימן ע"ה סעיף ד' ^(ח) ועוד, כיון שהוא ערום אינו רשאי לכון בצרכת

בהמה ומצדך, וכמו שכתב הג"ה אשר"י. ולי לא נראה צוה, דאם כן לא היה שומק מלפרש כן בהדיא אם אחר מצדך על שחיטה אחרת.

רשאי לצדך כנגדו, כמו שכתבו הטור והמחבר צ"ח סימן ע"ה סעיף ד' ^(ח) ועוד, כיון שהוא ערום אינו רשאי לכון בצרכת

אלא כמו שכתבתי דאין כלן צרכת הנהנין כלל אלא שצח והודיה על האיסור כמו בצרכת אירוסין: (יח) שרגיא ^בבא ^בדידי דרסה.

רשאי לצדך כנגדו, כמו שכתבו הטור והמחבר צ"ח סימן ע"ה סעיף ד' ^(ח) ועוד, כיון שהוא ערום אינו רשאי לכון בצרכת

מטעם שאצבריו כצדים עליו מחמת רבוי יין ששתה. וכן ראו לנהוג כל שיינו חוק עליו אפילו לא הגיע לשכרותו של לוח, ואע"ג דאמרין

רשאי לצדך כנגדו, כמו שכתבו הטור והמחבר צ"ח סימן ע"ה סעיף ד' ^(ח) ועוד, כיון שהוא ערום אינו רשאי לכון בצרכת

צפרק הדר [עירובין פה, א] שכור הכי הוא כפקת לכל דבריו, היינו צמדי תלמי צדעת האדם, אצל לא צוה שחלוי בצדיות אצרו דודאי

רשאי לצדך כנגדו, כמו שכתבו הטור והמחבר צ"ח סימן ע"ה סעיף ד' ^(ח) ועוד, כיון שהוא ערום אינו רשאי לכון בצרכת

אינו כפקת: (יט) ערום לא ישחוט. נראה דלא מהני צוה מה שצדך אחר ויפסוך פניו לצד אחר, כיון דהערום נריך לכון לשמוע

רשאי לצדך כנגדו, כמו שכתבו הטור והמחבר צ"ח סימן ע"ה סעיף ד' ^(ח) ועוד, כיון שהוא ערום אינו רשאי לכון בצרכת

ערך פ"ח פ"ההיריק"ש

סיף ח סומא בו. ואם אינו רואה כצדי להצחין בין רוב הקימן לשחיטת מיעוטו, ככלל סומא יחשב לענין זה. ועיין לעיל דין ב' לענין הטריפיות וסימן י"א דין ב':

רשאי לצדך כנגדו, כמו שכתבו הטור והמחבר צ"ח סימן ע"ה סעיף ד' ^(ח) ועוד, כיון שהוא ערום אינו רשאי לכון בצרכת

באר היטב

(לא) בשוטה. פירוש לכתחלה לא ישחוט אפילו אחרים עומדים על גביו ודיעבד כשר כשאר אחרים עומדים על גביו דוקא [שם ס"ק ג]:
(לב) דרסה. וכתב בש"ך [מ"ק לז] דמ"א כתב כן לענה טובה, אצל מדינא הכי הוא כפקת לכל הדברים ומותר בדיעבד אם אחרים עומדים על גביו, או בלא אחרים אם לא הגיע לשכרותו של לוח כמו שכתב צ"ח סימן

רשאי לצדך כנגדו, כמו שכתבו הטור והמחבר צ"ח סימן ע"ה סעיף ד' ^(ח) ועוד, כיון שהוא ערום אינו רשאי לכון בצרכת

פתחי תשובה

(יד) דידי דרסה. עיין באר היטב [ס"ק לב]. ומה שכתב זקן ומי שיריו מרתחין כ"ו, לשון זה הוא בספר לחם הפנים [ס"ק לה], וכבר השיג עליו בתשובת נודע ביהודה תניינא חלק יו"ד סימן א' דשקר העיד בשם סמ"ג ^(מ). ולענין דינא אף דלכתחלה יש להעבירו מכל מקום אין אוסרין שחיטתו למפרע, והבאתיו לעיל ס"ק ג':

רשאי לצדך כנגדו, כמו שכתבו הטור והמחבר צ"ח סימן ע"ה סעיף ד' ^(ח) ועוד, כיון שהוא ערום אינו רשאי לכון בצרכת

אוצר מפרשים

כג (שירע סיף ח) ואם לא הגיע וכ"ו. נראה לע"ד דוקא לשחוט ומשום דרוסה, אבל לבדוק הסכין קיימא לן [עירובין סו, א] דאפילו [שתח] רביעית יין אל יורה ומכל שכן בדיקת הסכין, עיין סימן (כ"ה) [י"ח] סוף סיף (י"י) [י"ז]:
(הגהות חתם סופר)
כד (ש"ך ס"ק ד) אב"ד ודאי מדינא. עיין פרי מגדים [משבצות זהב ס"ק י"ח] בשם ש"ך חדשה [סוף לז] דאוסר. ונראה לי דמאן דמחיר היא רק שחיטה, אבל בדיקה הא צריך להורות דינים שבקי בהם אשר בכל יום מתרחשים בריאה, והלא

רשאי לצדך כנגדו, כמו שכתבו הטור והמחבר צ"ח סימן ע"ה סעיף ד' ^(ח) ועוד, כיון שהוא ערום אינו רשאי לכון בצרכת

תשובה נג

תשובה נד

ראתי שנית קהל שלא היה להם ס"ת וניתן להם ס"ת מנדיב לב א' אם יברכו הציבור הטוב והמטיב על אותה הנתינה כדקיי"ל בש"ע או"ח סי' רכ"ג סעיף ה' בשארי מתנות שהוא טובה לנותן ולמקבל:

אי לא נתנה במתנה אלא ע"ד שאלה כרוב נותני ס"ת לבהכ"נ אין כאן מקום שאלה דפשיטא דלא יברכו על שאלה, ואך [הספק] אי נתנו במתנה להק"ק, ועדיין אי לא נשאר לו ס"ת אחר כבר כ' הגאון בני יונה [סי' ע"ר] דלדעת הפוסקים דע"י שנותן ס"ת שלו לחלוטין לציבור הפקיע מעצמו מ"ע של תורה ומחוייב לכתוב לו ס"ת אחר וממש ביטל מ"ע שהי' מוחזק בה עד עתה, א"כ אין כאן טוב לדידי' ועכ"פ לית כאן ברכת הטוב והמטיב, אך הספק שיברכו הציבור שהחיינו וכן אם להיחיד עוד ס"ת אחר ונתן זה במתנה להציבור בזה יש להסתפק אי יברכו הטוב והמטיב:

הנה בספר הלק"ט חלק ב' קע"ט ז"ל, קהל שבנו או שקנו בהכ"נ אם מברכים, תשובה יעמוד ש"ץ ויברך בקול רם הטוב והמטיב עכ"ל, ולא הביא שום סברא וראיה כדרכו ז"ל, ובס' מחזיק ברכה כ' שמדבריו משמע דעכ"פ שהחיינו לא יברכו. ולפע"ד כיון דכ' מג"א סי' רכ"ג סק"ה דאין לברך על קניית ספרים דמצות לאו ליהנות ניתנו, ונראה דברכת רמ"מ דס"ל שם דמברך לאו על המצוה אלא על הקנין דלא גרע מכלי חדש, וכן מורה לשון רמב"ם פי"א הלכה ט' דמצוה הבאה מזמן לזמן או שיש בה קנין כגון הקונה תפילין וכו' או מעקה וכו', הרי אחי עלה מטעם קנין וא"כ י"ל דוקא יחיד הקונה ס"ת או אפילו ציבור שבנו בהכ"נ דה"ל קנין חשוב ולא כל יומא מתרחיש, אבל ס"ת של ציבור אע"ג דעניים הם מ"מ לא יגיע לכל א' על חלקו מנה חשובה שראוי לברך על הקנין, ואי משום מצוה הא לאו ליהנות ניתנו ולא יהא אלא ספק מ"מ ספק ברכות להקל ולא יברכו. הכ"ד הכותב בחפזי:

שיל"ת, פ"ב יום ד' א' דר"ח חשון תקצ"ג לפ"ק. שלום וכ"ט לרב טב ה"ה הגאון המופלא ומופלג ומפורסם כערונת הבשם גן הרסים גל אגוזים ע"ה כש"ת מו"ה צבי הירש יחי' אב"ד ור"מ דק"ק זאלקווע יע"א:

יקרתו הגיעני ושמחני בדברי תורתו המשמחים לב ע"ד האמור בירושלמי ר"פ כיצד מברכין ז"ל, ר' חגי ור' ירמי' סלקין לבי חנוותא קפץ ר' חגי ובירך, א"ל ר' ירמי' יאות עבדת שכל המצות טעונין ברכה, מנין שכל המצות טעונות ברכה ר' תנחומא ר"א בר כהנא בשם ר"א ואתנה לך לוחות האבן והתורה והמצוה הקיש תורה למצוה מה תורה טעונה ברכה אף מצות טעונות ברכה עכ"ל, ופי' המפרש מהר"א פולדא דבי חנוותא היינו מושב הדיינים וברך על מ"ע של בצדק תשפוט עמיתך, והוקשה לפר"מ נ"י אתשו' הרשב"א סי' י"ח וכן הוא אות באות בתשו' המיוחסות לרמב"ן סי' קפ"ט דאין לברך על עשיית משפט משום שמא לא יקבלו עליהם את הדין ע"ש וכי נעלם מהם הירושלמי הלז, וניחא לי' לפר"מ דהרי דברי רשב"א צריכים ביאור שכו' שמא לא יקבלו עליהם את הדין, ומה בכך הרי יורדים לנכסים ומוציאין ממנו בע"כ (מדכתיב והאיש אשר אתה נושה בו יוציא אליך העבוט החוצה) וצ"ל דס"ל לרשב"א דע"י הכפי' אין לברך דהוי קלקול וכמ"ש הראב"ד הביאו בכה"ג [חחו"מ] רס"י א', ורק על תחלת דין הי' לנו לברך וקיי"ל כל דבר שאין עשייתו גמר מצוה אין מברכין, וזהו כוונת הרשב"א הנ"ל אין לברך על דין כי שמא לא יקבלו עליהם את הדין הבעלי דינים נמצא היה זה התחלת הדין דבר שאין בו גמר מצוה עד שיכוף ועל הכפי' אין לברך דהוי קלקול זהו כוונת הרשב"א, וא"כ לק"מ על רשב"א מהירושלמי דהירושלמי לטעמי' דס"ל מברכין על התחלת מצוה כגון לעשות סוכה ולולב אעפ"י שאינו גמר מצוה כמ"ש תוס' במנחות מ"ב ע"ב [ד"ה ואלון] וא"כ לשיטתו ברכו בכניסתם לדין והרשב"א כתב עפ"י ש"ס דילן וא"ש, אלו דברי פר"מ ושפתים יושק:

ולולי דבריו נ"ל פירוש אחר בכוונת רשב"א שמא

לא יקבלו בעלי דינים את דעתו, כי לכאורה

משה"ק סופר מפפד"מ

ויש ביניהם הפסק בענינים אחרים, וזה יש ללמוד כיון דכל ברכת המצוות אנו למידין מהיקשא דתורה ומצוה מה תורה מברך פ"א ביום על כל ענינים ועסקים שיעסוק בהם היום ואפילו מפסיק למלאכתו ועסקיו חוזר הוא לתורתו על סמך ברכה ראשונה, ה"ג אותו היום שישבו על מנת לעסוק היום בצרכי רבים בירך פ"א על כל המצוות שיבואו לפניו, ועל זה מיייתי ראי' מת"ת, אעפ"י שקצר קצת בלשון הירושלמי מ"מ הבקי בדרך ש"ס ירושלמי יבין כי נמצא כן כמה פעמים, וזה נ"ל יותר מפירושו של מהרא"פ ז"ל, מיהו אנן קיי"ל כר' יהודה שם בסוכה מ"ו ע"א שצריך לברך על כל מצוה בפ"ע:

תו כתב פר"מ אמ"ש רשב"א בתשו' הנ"ל כל מצוה שאינה נגמרת מבלי סיוע אדם אחר אינו מברך ומשו"ה אין מברכין על הצדקה וכיוצא דאלו אמר המקבל לא בעינא לקבולי ליכא מצוה ע"ש, ומיייתי ראי' מהא דפרק (נערה) [אלו נערו מ' ע"א] דאין עשה ולו תהיה לאשה דוחה לא תעשה משום דאי אמרה לא בעינא ליכא מצוה ע"ש, והוקשה לפר"מ מברכת אירוסין דאי אמרה לא בעינא להתקדש לו ליכא מ"ע דהיא לא מיפקדא אפריה ורביה ואפ"ה מברכין, במ"כ לא דק בקו' זו דכוונת רשב"א כל מצוה שהיא לטובת חברו ואם ירצה חברו שלא לקבל כאן טובה אין כאן מצוה, משא"כ פריה ורביה שאינו לטובת האשה אלא חוב שהטיל עליו הקב"ה להמציא לו אשה שתנישא לו ואם לא ימצא הרי הוא חישוב לעשות מצוה ונאנס ולא עשה ובכל מ"ע אם יאנס ויעכבוהו גוים או לסטים או לא ימצא אתרוג ותפילין וכן כיוצא בזה אין זה בכלל דברי רשב"א, וזה מבואר במתק לשונו של רמב"ם פ"א מברכות סוף הלכה ב' וכל מצוה שבין אדם למקום בין שהוא של חובה וכו' ע"ש, בדברים קצרים הללו נכללו כל דברי רשב"א דמצוה שבין אדם לחבירו אין מברכין דאי אמר חברו לא בעינא אין כאן מצוה, משא"כ בין אדם למקום אפילו צריך לזה חברו מ"מ אפילו אמר לא בעינא לא נאמר שאין כאן מצוה אלא שנאנס ולא מצא מקום לקיים מצוה וכן פ"ו מצוה שבין אדם למקום הוא ומברך עליו, וזה פשוט וברור בעזה"י.

ובעיקר נוסח אקב"ו על העריות העמיק והרחיב פר"מ, והנה היה לנגד עיניו דברי הרא"ש

אין לברך שציונו לשפוט בצדק כי שגיאות מי יבין ואמר רשב"י דין תורה לא ידעתי א, נהי שעכ"פ אין לדיין אלא מה שענינו רואות ועפ"י דעתו יורד לנכסיו ומשמת ומנדה על המסרב מ"מ אין לברך על זה, אך אם יתמצו הבע"ד ברצונם הטוב הן לדין הן לטעות ומכ"ש ע"ד פשרה הרי קיים מ"ע של דין ושלוט בעולם ועל זה אינו יכול לברך כי אולי לא יתמצו בטעיותיו. ומטעם זה נ"ל שאין מברכין על מינוי הדיינים שהוא מ"ע שופטים ושוטרים וגו' ונוהג בכל מקום ובכל זמן ועיין רמב"ן ריש פ' שופטים, אע"ג שאפשר שלא יבוא לפנייהם דין לעולם מ"מ חיוב להיות שופטים ממונים וכמו שמברכין על בדיקת חמץ אפילו לא ימצא כי מחויב שיבדוק עכ"פ ימצא או לא ימצא וה"נ מתחייב להעמיד שופטים ומ"מ אין מברכין. והטעם נ"ל, האדם יראה לעינים ואולי השופטים שאנו ממנים אינם עפ"י דין תורה וחפץ ה' אולי איכא דעדיפי מינייהו, ומשו"ה נ"ל אין מברכין על כתיבת ס"ת אע"ג דהכתיבה הוא גמר מצוה משום דלא בקיאיין בחסירות ויתרות ואפילו חכמי התלמוד לא היו בקיאים [כקידושין ל' ע"א] ע"כ אין לברך כי ס"ת שחסר בו אות אחת אינו י"ח בו כמש"א חז"ל פ' הקומץ [ל' ע"א] אפשר ס"ת חסר אות א' ומשה אמר לקוח ספר התורה הזה ע"ש, ש"מ לא נקרא ס"ת חסר אות אחת אפילו. [ועיין לעיל סי' נ"ב]. גם פ"י הירושלמי לא נ"ל כפ"י מהרא"פ ז"ל, דאי כדבריו שברך על שבתו כסאות למשפט א"כ מה צורך להביא ראי' שמברכין על המצות וליף ל' מתורה וכי עד כאן לא שמעינן שמברכין על התפילין וציצית ומצה ומרור וסוכה ולולב, ומשנה שלמה שנינו [פסחים קכ"א ע"א] ברך על הפסח פטר של זבח. אבל הנלע"ד שנכנס לחנוותא היינו יום מושב סנהדרין לעיין במילי דמתא ולתקן כל צרכי עירו כעין ששנינו ריש מ"ק וריש שקלים ובירושלמי דשקלים אלו הן (צריכים) [צרכי רבים] ע"ש, והרבה כיוצא בהם דשייכים בזה"ז ובזמן האמוראים, וס"ל לר' חגי ר' ירמיה כת"ק דסוכה מ"ו ע"א כשיש לפניו מצות הרבה מברך על המצות, אלא התם מיירי שהמצות כבר לפניו והא דהירושלמי לא היו המצות לפניו אלא מיד בבקר השכם כשנכנס לחנוותא להיות מוכן לכל המצות שיבואו לפניו היום, הקדים ר' חגי וברך אק"ב וצונו על המצות אע"ג שיבואו פסקי פסקי

כל הראשונים הנ"ל שאין מברכין על השלילה אלא על החיוב, גם בעיני יפלא. וקצת י"ל ע"ד הנ"ל כשם שמברכים על שלילות העריות דעי"ז נפק מינה חיוב לקדש את האשה ולישא, ה"נ ע"י שנצטוינו לאכול בשר בי"ט וכן בשר קדשים ונצטוינו על אמה"ח ממילא צריך לשחוט, ועיין רמב"ן פ' בראשית בפסוק הנה נתתי לכם את כל עשב וכו' [א' כ"ט] שמיסים שם וז"ל, וזה טעם השחיטה ומה שאמרו צבע"ח דאורייתא וזו ברכתנו אשר נברך אקב"ו על השחיטה וכו' עכ"ל. נראה מדבריו אחר שהרשה ית' לנו לאכול בשר בעלי חיים רצה שלא נתאכזר ולרחם עליהם למעט צערם ע"כ צוה לשחוט מן הצואר ומברכים אקב"ו על השחיטה כאילו נאמר אשר קב"ו לרחם על הבריות:

משה"ק סופר מפפד"מ

תשובה נה

נפשו היפה בשאלתו ע"ד מנהג מקומו שהכלות כשטובלת טבילה ראשונה להכין לבעילת מצוה מברכת שהחיינו אי אריך או לא אריך:

במהרי"ק שרש קכ"ח ענף ב' כ' שצריך ישוב המנהג שלא לברך שהחיינו על קידושי אשה ונישואין והניח דבר בלא טעם, ובשמלה חדשה ס"י כ"ח [תבו"ש סק"ד] כ' הטעם כמ"ש אבודרהם כל מצוה דתלוי בדעת אחרים אין מברכין וה"נ אולי לא יאבו ויתבטלו הקידושין והנישואין, ולא נלע"ד דע"כ לא פליגי רמב"ם וראב"ד פ"ג מאישות [הכ"ג] אלא דלרמב"ם מברך אקב"ו על העריות קודם אירוסין וראב"ד חייש שמא יחזרו בהן ע"כ יברכו אח"כ, ומייתי רא"י מברכת להכניסו שמברך האב אחר חתוך הערלה שמא יפרוש המוהל ולא ימול, אבל עכ"פ מברכים עליהם, והנה שם מייתי ה"ה דברי רמב"ן דפליג אהראב"ד מהירושלמי דקאמר כל המצות מברך עובר לעשייתן חוץ ממקדש בכיאה פ"י משום ולא יראה בך ערות דבר, משמע המקדש בכסף ושטר מברך עובר לעשייתן, וכן בפ"ק דפסחים [ז' ע"ב] בש"ס דילן כללא כייל רב כל המצות מברך עובר לעשייתן חוץ מטבילה ותו לא שייר מידי לא

והר"ן ריש כתובות ה' ע"א, והנלע"ד דלא נצטוינו להדיא לישא אשה אלא לפרות ולרבות ומי שיש לו בנים מפנויה נמי מקיים מצות פ"ו, אלא קרא כתיב ומלאה הארץ זמה [ויקרא י"ט - כ"ט] נמצא אה נושא אחותו, ויעיין לשון הרמב"ם פט"ז מאי ביאה הל' כ"ט, נמצא מטעם זה א"א לפרות ולרבות מפנויה א"כ אה נושא אחותו ומרבה ממזרים, ולדעת מי שאוסר הדיוט בפלגש^ג דהוי נמי בעילת זנות מטעם הנ"ל כיון שהיא מותרת לאחר סוף סוף איכא משום אה נושא את אחותו, וא"כ ע"כ מצות פ"ו הוא שישא אשה האסורה לעלמא נמצא אקב"ו על העריות שלא ישא את אחותו היינו אקב"ו לישא אשה בחופה וקידושין. וי"ל ע"ד חדוד קצת לשון והתיר לנו את הנשואות, דהנה הרמב"ן בפ' עריות מייתי בשם הפשטנים שנותנים טעם לאיסור עריות שלא יהיה רגיל אצלה כתרנגולת וירכה בתשמיש, והרמב"ן [שם י"ח - ו'] דחה דבריהם א"כ איך התיר לישא אשה ע"י חופה וקידושין אע"כ עריות חק מחוקי התורה הוא ע"ש. והשתא לפי טעם הפשטנים לא שייך מ"ש לעיל דמשו"ה א"א בפנויה משום דא"כ אה ישא אחותו, דמה בכך כיון שאינם מכירים זא"ז ואינם רגילים זע"ז ליכא משום ערוה וממילא לא שייך נוסח הברכה אקב"ו על העריות, אבל ממה שהתיר לנו הנשואות לנו ע"י חופה וקידושין אעפ"י שרגילים זה אצל זה ש"מ עריות חק היא, שפיר שייך חשש אה ישא אחותו ויוצדק נוסח הברכה אקב"ו על העריות, לכך מסיים והתיר לנו הנשואות על ידי חופה וקידושין:

אבל צלע"ג על הגאונים שתמהו על נוסח וצונו על העריות, מאי קושיין הא עריות לשון דבוק וחיבור מער איש ולויות [מלכים א' ז' - ל"ו]. ומה שרגילין להגות בלשונינו ע"ז וגילוי עריות ר"ל עריות האסורים, פ"י אותו דביקות ומער שאסרה לנו תורה ואמרה לא תגלה ערותה מקום דביקות של אותה אשה, אבל אשר קדשנו במצותיו וצונו על העריות על הדביקות של היתר ושל מצוה והיינו בעילת מצוה או מער איש ולויות של מצוה ועל זה נצטוינו ולק"מ. (ועיין סימן שאחר זה יישוב לזה):

ומה שהרגיש פר"מ על טו"ז יו"ד ס"י א' [ס"ק י"ז] שכתב ברכת שחיטה הוא על איסור אבר מן החי כמו אקב"ו על העריות, שנעלם ממנו דברי

קידושין דף ג

ציונים

ב תוספות יום טוב

מסכת אבות פ"ב א

ר' עובדיה מברסגורא

ראשון לציון

פ"ב א רבי אומר איזוהי דרך ישרה...
ד"ר ישרה, מילת כ"ב ע"ב,
ועי' תמיד כ"ט ע"ב: והי'
זוהי המצוה קלה בבחמורה.
מילת ל"ט ע"ב, שפיר לה'
סיפא פ"ב, וסיפא ל"ז, ועי'
[פסין] קט"ו, מדרש מהלל
מזכיר ט' אות ג', ועי' מדרש
דכ"ה פ"ח ופ"ט:

שינויי נוסחאות
פ"ב א לעושה, ותפארת לו.
בר"ע ובכ"מ תפארת.

פ"ב א איזוהי דרך ישרה שיבור לו האדם וכו', והי' זוהר וכו'. לפי שהדק שיצטרך לו וכו' הוא דבר הרשות, ועל כן טובה הוא דקמ"ל, אבל אינו מתייב לאדם צדק, ולאלו והי' זכיר וכו' מתייב הוא לאדם שהיא זכיר וכו', לכן הימה תחלת דברי פיהו אחוה דק שיבור וכו' גלשון נסתר ואח"כ אמר והי' זכיר גלשון נוכח למייבו צדק, דק מייס. ועיין מה שכתבנו במשנה ט'. והזכיר דק גלשון נקבה, עיין בה גרס' מסכת קדושין: והי' זוהר

בפסוק קלה בבחמורה, לענין והי' זכיר והי' זכיר כמו שאסוף זכיר ומתייב צמורה, הוא אומר ומזכיר לפי שאין אחת יודע וכו', ולא שר"ל כשיצאו לידך שמי מצות האחת קלה והאחת חמורה ואין ללך דק לעשות שמיין כאחת שלא מעוזב הקלה ומעשה החמורה, שזה אין השכל סובלו, אלא לענין והי' זכיר גלשון הוא אומר, וכל אחת ואחת בשעמה, כך

פירוש המשניות להרמב"ם

פ"ב א רבי אומר איזוהי דרך ישרה שיבור לו האדם. מבואר הוא שדרך הישרה היא המופלגת הטובה אשר בארנו בפרק הרביעי, והם המעלות הממוצעות מפני שבהם יקנה האדם לנפשו תכונה חשובה וידיה מנהגו טוב עם בני אדם, והוא אמרו **תפארת לעושה ותפארת לו מן האדם**. אח"כ אמר שצריך לזהר במצוה שיחשב בה שהיא קלה כשמחת הרגל ולמירת לשון הקדש כמצוה שהתבאר לך חומרמה שהיא גדולה כמילה ורצינית ושחיתת הפסח, ורש סיבת זה שאין אחת יודע מתן שכרן של מצות. ובאור זה הענין כאשר אומר, והוא שהחורה כולה ממנה מצות עשה וממנה מצות לא תעשה, ואמנם מצות לא תעשה ביאר הכתוב העונש על כל אחת מהן מלבד המצט מן החייב על קצתה המיתות ועל קצתה הכרת ומיתה בידי שמים ומלקות. וידענו מענשי מצות לא תעשה כולם מהם אסורים גדול ומה מהם למטה ממנו, והם שמנה מדרגות: המדרגה הראשונה, והיא הגדולה שבהם הם החברים שחייבים עליהם סקילה. והמדרגה שלמטה הימנה מחויבי שריפה. והשלישית מחויבי הרג. והרביעית מחויבי חנק. והחמישית אומר, והוא שהשנית מחויבי מיתה בידי שמים. והשביעית מחויבי מלקות. והשמינית לאוין שאין לוקין עליהם. ומאלו המדרגות נדע חומר העון וקלותו. אבל מצות עשה לא התבאר שכן כל אחת מהן מה היא אצל הש"י, וכל זה כדי שלא נדע איזו מצוה צריך מאד לשמרה ואיזו מצוה למטה הימנה, אבל צוה לעשות ענין פלוני ופלוני ולא הודיע שכן איזה משניהם יותר

פ"ב א רבי אומר. שיבור. שיבור: כל שהיא תפארת לעושה ותפארת לו מן האדם. שהיא נוח לו, ויהיו נוחין בני אדם ממנו, וזה יהיה כשילך בכל המדות בדרך האמצעי ולא יטה לאחד משני הקצוות, שאם הוא כילי ביותר, יש תפארת לו, שאוסף

ממון הרבה, אבל אין בני אדם מפארין אותו במדה זו, ואם הוא מפזר יותר מן הראוי, בני אדם המקבלים ממנו מפארים אותו, אבל

אינו תפארת לעושה ואינו נוח לו, שהוא בא לידי עניות בשביל כך. אבל מדת הנייכות שהיא אמצעי בין הכילות והפיזור, היא תפארת לעושה, ששומר את ממונו ואינו מפזר יותר מן הראוי, ותפארת לו מן האדם, שבני אדם מפארים אותו שנותן כמו שראוי לו ליתן, וכן הדין בכל שאר המדות:

פירוש רבינו יונה

פ"ב א רבי אומר איזוהי דרך ישרה שיבור לו האדם כל שהיא תפארת לעושה, כי תפארתה היא תפארת אמיתית צבתי אלס. ולכן יצטרך לעמוד הדק הנהגה: **ותפארת לו מן האדם**. שיעשה המצות בזמן, שגמולו [משלי ט"ו כ"ז] ודבר נעמו מה טוב. כי יוכל לעשות בזמן שלא יסר צעתי הצרות ולא יהיה לו פחד צדק, ואין זה עושה מצוה שלמה, כענין שאל"ל [שם פ"ב ע"ב], כל העושה מצוה כמאמרה אפילו גור דין של צעתי שזה מצטל שאל: [הקל"ח דין] בלשון דבר מלך שלטון ומי יאמר לו מה תעשה, ומיכך נמיה שומר מצוה לא ידע דבר רע. גם לריך להמנאות במצות, לולג נאה טלית נאה ספר תורה נאה מפילין וכיוצא בזה [עי' שם קל"ז פ"ב] צענין שיעשהו בני אלס וישמחוהו עליהן. ור"מ ז"ל פירש זאת המשנה על המדות, לעשותן על דרך האמצעי שהוא דרך המזכר, ותפארת לעושה, שמטיה לט טובור לאדם ומתעשר בקרבו רוח נכונה, ותפארת לו מן האדם שילמדוהו לנהוג עם הצרות מנהג טוב ונאה, וכמו מדת הנייכות, כי ולכילי לא יאמר שעי' [שם ל"ב ע"ב], גם הפזור רע ירוע. ומי הוא המדי, אך האוהב את הממונ וסומר אותו שמיה מעלה, ומתען נדיבות ועושה סדר בהולאה, כדי שיעסק לו לעשות הטוב והישר במקום הראוי להנמן גו, גם אין מצות מתת השמים כי [אלס] על דרך האמצעי, והן תפארת לעושה אותו ותפארת לו מן האדם, אך חס מעט ואם הרבה שניס [עשה למען], והי' זוהי **תפארת קלה בבחמורה שאין אתה יודע מתן שכרן של מצות**. אע"פ שתפארת אלנו העונשין מן העצמות, שיש מהן צדקת ויש צדקת בידי שמים, כדס הוא חרעו נכרתין, מיטה בידי שמים הוא לצדו נכרת, ויש ענינה

מלאכת שלמה

בשעריכם, ע"כ. משמע שלא היו גורסי' במילתי' דרשב"ג שנאמר וכו', והכי אייתא נמי ברייתא בבבבית יד ב' השלום ושלשתן וכו' א"ר מנא וכו', וגם החכם הר"ר יהוסף אכשני ז"ל מחקרו להאי שנאמר ממשנתו וכתב דבכל הספרים לא גרסין ליה, ע"כ.

יש שאין גורסין דרשב"ג רק הוא היה אומר שנאמר אמת ומשפט

פ"ב א רבי אומר וכו'. פ"ד נדרים דף כ"ב ע"ב, ובפ"ק דתמיד ברייתא (כ"ה ע"ב): והי' זוהר במצוה קלה בבחמורה. פרק אין בין

תפארת ישראל

פ"ב א רבי אומר. הוא רבינו יהודה הנשיא דור ה' מהלל (ס): ב מן האדם. ג' דרכים הם שראוי האדם להשלים את עצמו בהן בעולמו, והן: (א) דרך חיובין [פולגנען] לה' ולאדם, והן המצוות המפורשים במורה. (ב) דרך המדות [טובגענען], שלא נזכרו במורה בפירוש, אבל משתמעין מתוך דבריה, מה שראוי מהן לאדם שיעשה אותן וממה ינעם את עצמו, כגאווה וענוה, כעם וסגלנות, קמלנות וחסרנות וכו'. והן כמו אמצעים בין חייבי האדם לחצרו ולעלמו. (ג) דרך ארץ [ייטגענען], שאינן המדות שזמין בהן לחצרו, רק יצו נפשו. כגון כשאני נקי בגופו ובמלבושו [סוף סוטה], ושאני נטוע בעשיית לרכיו וצמחתי [נכחתי ס"ב א' ועד דף י"ז ע"ב], או שהוא רעבתן [פסחים מ"ט א'], או שכור [מיר כ"ב א'], או לוטו במשגל [נכחתי כ"ב א'], או עלל [פסחים דף י' ב'], או מנוהל [נכחתי מ"ג ב'], או אוכל בשוק [קדושין דף מ' ב'], או שחקן [אבות פ"ג מ"ג] או עלכן [שם דף ל' ב'], או לטות ממנהג המקום שהוא שם בעיניו [פסחים דף י' ב'], וכדומה הרבה מאלו. וע"ז כולן אמר רבי שיבור האדם לעשות כל ה' דרכים באופן נאה ומתקבל בעיני העושה שכיראה אותה

באחרית, דהיינו שהמעשה צעמה נאה, וגם צעתי הראוין כשיראה צו, משתכחו טובה, ועל ידי זה היא תפארת לעושה, דהיינו אלס העושה את המצוה, ותפארת לו מהאלס, דהיינו המעשה צעמה טוב שאוהה יראו הבני אדם, דאע"ג גדולה ענינה לשמה ממנוה שלא לשמה, אף שרק המעשה ולא המעשה לתפארת. אין זה שיה לל, רק לאדם גדול שיועד לשקול היטב העצירה נגד המצוה, מדע דל"כ נגזבו וממה כדי לתן דקדק וכדומה. אי נמי י"ל דיבור ר"ל לוקח, דכל מצוה שהיא תפארת בעיני הקב"ה וגם בעיני האדם, טעלית נאה וחסריו נאה, לריך לוקח מתחצותיו שהיו לשם שמים לצד, דבכל יטה אשוריו. והוא זכיר במצוה קלה זו לטהר ולקדם מהשבתך צעם עשיית המצוה וכו', דהיינו לעשותן במתינות ועשימות, ולא בקול המולה והמלהצות זר. ויזכור כי כל ה' דרכים הנ"ל הם משמתיים לפעמים, משום שחלומה תמיד, בפועל, בזמן, ובמקום, ובמאורע, אשר לפיהן עולה משותפת מתהפך לפעמים להיות גרוע, וגרוע תשזו להיות משותפת [וי' לדבר בה הרבה. והארימין בהן בפירושי ראשי' אבות נאריסות צפ"ן]:

פ"ב א תו"ס דהיה זוהר כ"ה שיה אין השכל כ"ב ע"ב. ועי' היטב צמח"ק ט' ע"ב כתיב פלג מעגל נגלן כ"ו ונמלתי ליע ע"ב ע"ב מהלך כולל כ"ו, ע"י י' סל למשה:

קידוש הנ"א

פ"ב א כל שהיא כ"ה. כמ"ש [משלי ג' ד'] ומצא חן ושכל וגרי אלקים ואדם: והי' כ"ה. כמ"ש [משלי ה' ו'] אורח חיים פן תפליס נעו מעגלותיה לא תדע. ועיין רש"י שהי' ובילקוט ר"פ ע"ב: והי' זוהר במצוה קלה כ"ה. בירושלמי [פ"א דפאה ה"א] אורח חיים פן תפליס נעו מעגלותיה לא תדע. טלילת הקב"ה מתן שכרן של עושי מצות כדי שיהיו עושיין אותן באמונה. ובספרי [פ' ו' ו' פ"ט ע"ב] כל הדבר אשר אנכי מצוה כ"ה [דברים י"ג א] שתהא חביבה עליך מצוה קלה בבחמורה, ושם [ט"ו ה'] לשמור את כל המצוה כ"ה שתהא כ"ה ושם לשמור ולעשות את כל המצוה כ"ה שתהא כ"ה:

קידושין דף ג

חידושי הגר"א

ר' עובדיה מברטנורא

מסכת אבות פ"ג א

תוספות יום טוב כא

ציונים

והוי מחשב כו. כמ"ש (שם ד' כ"ו) פלס מעגל הרגיל וכל דרכין יכונו. ובמדרש רבה ריש בחוקותי חשבתי דרכי ואשיבה רגלי וגו' (תהלים קי"ט ג"ט) חשבתי הפסד מצוה כו' ובפ"ה דב"ב (פ"ה ב) באו חשבון אלו שמחשבוני כו'.

שאין אתה יודע מתן שכרן של מצות. לא נתפרש בתורה שכר המקיים מצות עשה, ולא עונש המבטל מעשותן. דאילו עונשן של מצות לא תעשה מפורשין הן, סקילה, שריפה, הרג, וחנק, כרת, ומיתה בידי שמים, ומלקות.

פירשו ר"י אברבנאל ודך חיים: שאין אתה יודע מתן שכרן של מצות. פירש הר"ז לא נתפרש בתורה שכר המקיים מצות עשה וכו'. וזה לשון הרמז"ם מצות עשה לא התנצר שכר כל אחת מהן מה היא אלא השי"ת וכו' וניתח' דהא נמצא למען ירצו ימיכם וגו' למען יאריכון ימין. אצל דרך חיים מפרש שהיא דקאמר הכא שאין אחת יודע מתן שכרן וכו', לענין הטורח והזריזות, אי נמי ההואלה וזה בכלל טורח שאמר שאין אחת יודע לפסוע ערסא אגרא, אצל לענין המנוחה עצמה הרי נאמר למען ייטב לך, ודייק לה מדתן סוף חולין (קמ"ג ע"ה) לענין וההואלה הוא שאי אחת יודע ועל זה אומר ק"ו וכו'. וכמו עוד דהא דתנן (נדרים פ"ה) אלו דברים שאדם אוכל פירותיהם בעולם הזה והקדן קיימת לו לעולם הבא כבוד אב ואם וכו', אין צו הודעת מתן שכר כמותה אלא באיכותה אלא הן שמקבלין עליהם צוה וצנא, אצל שעור וגדול השכר עדיין זריכין אנו למודעי, שאין אחת יודע, ואולי יש מצוה אחת ששכרה בעולם הבא גדול כל כך ששקול יותר מהפירות והקדן שבמצות אלו, כי יפה שעה אחת קורת רוח בעולם הבא מכל חיי העולם הזה (לקמן פ"ד מ"ו).

שינויי גוספאות

בבבטורה, בכ"כ חמורה.

תורה אור השלם

(א) הנה ארני יי בחוק יבוא ארענו משלה לו הנה שקרו אחו ופקלתו לפניו. (ישעיה מ, י)

(ב) פי תבנה בית חדש ועשית מעקה לגדך ולא תשים דמים בביתך פי יפל הנפל ממנו. (דברים כב, ח)

(ג) ועתה אם תשאו תפאתם ואם אין מחני נא מספרך אשרי פתבת. (ישעיה נב, כ)

זהיר במצוה קלה ככחמורה: שאין אתה יודע מתן שכרן של מצות. ויהי מחשב הפסד מצוה: מה שאתה מפסיד מסחורתך וממונך מפני עסק המצוה, כנגד השכר שיעלה לך ממנה בעולם הזה או בעולם הבא שיהיה יותר מאותו הפסד:

שלות הקן ומה אם מצוה קלה וכו' ק"ו על מצוה חמורה שבמורה, ומה ק"ו הוא אם אי אחת יודע מתן שכרן, אלא דלענין העושה וההואלה הוא שאי אחת יודע ועל זה אומר ק"ו וכו'. וכמו עוד דהא דתנן (נדרים פ"ה) אלו דברים שאדם אוכל פירותיהם בעולם הזה והקדן קיימת לו לעולם הבא כבוד אב ואם וכו', אין צו הודעת מתן שכר כמותה אלא באיכותה אלא הן שמקבלין עליהם צוה וצנא, אצל שעור וגדול השכר עדיין זריכין אנו למודעי, שאין אחת יודע, ואולי יש מצוה אחת ששכרה בעולם הבא גדול כל כך ששקול יותר מהפירות והקדן שבמצות אלו, כי יפה שעה אחת קורת רוח בעולם הבא מכל חיי העולם הזה (לקמן פ"ד מ"ו). וזה שאמר שם ותלמוד תורה כנגד כולם אינו ענין כלל לאי אחת יודע מתן שכר של מצוה, שהוא לא נאמר אלא במצוה, אצל צין תלמוד תורה למנוה לא אמרו דפשיטא דשכר תלמוד תורה מרובה. עכ"ל: בתוך שברוך. יש שכר לפעולתך מן השי"ת, והרי הוא ענין מלכותא דארעא שמתמלא מי שעובד למלך, ושכר הפעולה קצובה, ומכאן שיקבל עליה שכר מאת המלך יותר ויותר מן הראוי והקצוב, לפי שהיא נאומה לו למלך, או מנד אחר, ושכר כזה אינו ראוי להקראות שכר בהחלט שהרי אינו השכר הראוי, אצל זה שמו אשר יקרא לו מתן שכר, לפי שיש עמה מתנה מרובה, ואינה מתנה ג"כ בהחלט שהרי שכרו אחר, והיינו נמי דתנן מתן שכרן שבצדק נחת רוח שלפניו בעשיית המצוה, מתן אדם ירחיב כרצונו יתצדק, וזה ענין הכתוב בעצמו שאומר (ישעיה מ"ו) הנה שכרו אחר ופעולתו לפניו, שכן הוא אומר הנה שכרו אחר, מלת הנה מורה על דבר ברור וידוע, כי שכרו ודאי וברור שהוא אחר, ועוד זאת שנית שפעולתו לפניו, שהפעולה אמנם היא יתצדק, וצבחינה זו שכרו כפול ומכופל במתנה מרובה כלומר. כך נ"ל: והוי מחשב הפסד מצוה כנגד שבריה וכו'. שאע"פ שאין שכרה ידוע כמה הוא, ידענו ששכר מצוה בזהאי עלמא ליכא, וששכר האמתי הוא בעולם הבא ואין ערך אליו מהטוב הגשמי שאחיה מפסיד. וכמו שדרשו (נדרים ל"ד ע"ג) על עין לא ראתה, וכמאמרם (להלן פ"ד מ"ו) יפה שעה אחת של קורת רוח וכו', ורבי לא חלק בזה על אנטיגנוס, אצל אמר שכאשר יפגע בך מנוול זה הוא שטן הוא יזר הרע, שאז ראוי שתחשוב הפסד ושכר כדי להעזיבו מעליך. הר"י אברבנאל, וכך כתוב בדרך חיים. ולפי מה שכתבתי שם במשנת אנטיגנוס שלא צא לשלול ולהוציא העובד בשכר מכלל עובדי ה', ולא דיבר אלא שהעבודה היותר נכרתה ושאלו למעלה הימנה הוא העובד שלא על מנת לקבל פרס, א"כ דברי רבי הן אמורין בכלל ועל הרוב, ואנטיגנוס על הפרט הוא אומר, ומי ימן שלא יהיה בכלל אלא מה שצפרכ:

פירוש רבינו יונה

שהיא בנרע מיחוס ב"ד, ויש בלאו שהיא מלקות ארבעים, והעובר על צדיקים מנין אומרו מנת מדרגתן. אך לא נתפרשו אלינו שכר מצוה ולא בקלות ולא בחמורה, משלו חכמים ז"ל (נדרים ר"ה א' ב') למשל למה הדבר דומה, למלך ששכר לעבדו פרסם לטוב בו איננו, ואילו היה מודיע להם מתן שכרם היו כולן טורחים באותן איננות ששכרן מרובה, ונמצא הפרסם חסר מוחלט האחרים, כך אילו היה הקב"ה מודיע מתן שכרן של מצוה היו עושין החמורות ששכרן מרובה ומניחין הקלות ששכרן מועט, ולא יהיה אדם שלם במצוה, ומה טעם לא יצא להקל במצוה ומיקר בה נפשו לעשות אותן, לפי שאינו יודע אחר קלה ואחר חמורה. אצל (ר"מ) (רבינו הקדוש) ז"ל הפליג בדבריו, ונתן טעם לדבר חוק מזה, ואמר שאין אחת יודע מתן שכרן של מצוה כמה הוא, שאפי' מצוה קלה שכרה גבוהה עד למעלה. והוי וזיר שלא תפסיד ריחן גדול כמותה, כענין שאמרו (הולין קמ"ג ע"ה) כי יקרא קן אפור לפניך וגו', ומה אם מצוה קלה כאשר, אמנה תורה למען ייטב לך לעולם שכולו טוב והארכים יימס לעולם שכולו ארוך, קל ומומר למצוה החמורות שבמורה: והוי מחשב הפסד מצוה כנגד שבריה. כי יתקש לך דבר לאמר, איך אעשה המצוה האמת אפסיד ממנוי צוה וצוה, אף אחת אמור לו כי שכר גדול יהיה לו עליה, כפלים אף פעמים מההפסד, וזה לא ימנעך מכבוד:

פירוש המשניות להרמב"ם

גדול אצל השי"ת, ומפני זה צריך להזהר עליהם כולם. ומפני זה העיקר אמרו (סוכה כ"ה ע"ב) העוסק במצוה פסור מן המצוה מבטליה הקשה [נ"א: הפרשה] בין המצוה אשר הוא מתעסק בה ובין האחרת אשר תבצר ממנו, ולזה ג"כ אמרו (יומא ל"ג ע"א) אין מעבירין על המצוה, ר"ל כשיזדמן לך מעשה מצוה לא תעבירה ותניחיהו לעשות מצוה אחרת. ואח"כ אמר ואע"פ שלא התבאר שיצויר החוב מצוה על מצוה יש בהן צד הקשה, והוא שכל מ"ע שתמצא אותה שיתחייב העובר עליה עונש גדול דע שבעשייתה ג"כ שכר גדול, המשל בו שהמילה וקרובן פסח במועדו חייב כרת, ועשיית מעקה כל אלו מ"ע, אבל חיוב העושה מלאכה בשבת סקילה ואשר מבטל מילה או קרבן פסח במועדו חייב כרת, והמשום דמים בביתו לאו, והוא אמרו (דברים כ"ה) ולא תשים דמים בביתך, ומהו תדע ששכר שבתה בשבת יותר גדול משכר מילה, ושכר המילה יותר גדול אצל השי"ת משכר עשיית המעקה, והוא ענין אמרו והוי מחשב הפסד מצוה כנגד שבריה, וג"כ אמר שכר עבירה כשלא תעשה אותה, גם זה לא התבאר אמנם תלמודו מענשה שהחטא אשר ענש עושהו גדול שכר הנחתו כפי הערך ההוא וגדול כמו שהתבאר בקידושין (לט ב, מכות כ"ג ב) באמרם כל היושב ולא עבר עבירה נותנין לו שכר כעושה מצוה. וכבר ביארנוהו שם, ולשון התורה בהיות המעשים ידועים אצלו יתברך כמו שמשוה רבינו עליו השלום אמר (שמות ל"ב) מספרך אשר כתבת:

מלאכת שלמה

ועין רואה וכו'. אכן לא בא לחדש שה' רואה כל דבר שזה פשוט שלא יפלא מה' כל דבר, אלא הכונה לומר שמה שקב"ה רואה אינו שמביט מלמעלה למטה ורואה מעשה המכוער, אלא דע שלמעלה ממך הוא מה שעין רואה והעין עלה למעלה המלאך הנוצר מלמעלה ממך הוא מיותר טוב מלאך רע ומהעון מלאך רע וצונק לפני ה' ואומר פלוני עשאי, אם כן נכח עיני ה' דרכי איש ירצה עולין שם

יבין

תפארת ישראל

יבין

הגוף, דהיינו והוא שחשובים יותר, והלחם והברזל ונכרסים יותר. כמו כן יש מצוה ששכרן רם וישא, ויש שאינן מנושאות ורמיס כל כך, אצל נכרסים יותר למעלות תחמויות של הנפש. ולכן העלים הקצ"ה מלהודיע שכן, כדי שיודעו אחר כולן, שכולן זריכים לו: ה הפסד מצוה. ההפסד שיתגלגל לך בעולם עובר ע"י עשיית המצוה: ו כנגד שבריה. בעולם הננסי:

ג ק"ה בבבטורה. כמו שהזכרתי לעשות כל מצוה באופן נאה ומתקבל, כ"כ אהיהך שכל מצוה שהיא קלה לעשות עלי טורח וחסרון כ"ס, או ששכרה או ענשה קלה, תהיה וזיר לעשותה בשמחה כאלו היה חמורה מאד וטריה רב: ד שברן של מצוות. דהחילוק בין שכר ועונש שבין מצוה למצוה, אינו ברור ומיטען לנד, כי אם יש עוד חילוק ביניהם באיכות, דכל מצוה מתן השלמה אחת לנפש, דלכרי הנפש הם נכרי

הראשונות ישנה לבחינה זו שישנו לדבורו של משה כללי לכל ישראל כשנכנסין כל ישראל וישונה להם משה במעמד גם אהרן ובניו והזקנים, ואם בן מה כעוד בסדר הרגיל שצוה ה' כאן לשנות שאין זה אלא גרעון אכן הנכון בעיני הוא, כי בסדר הראשון לא היה מדבר משה אלא לאנשים, וכאן צוה ה' שידבר לכל עדת ישראל אנשים נשים וטף כסדר שהיו מקבצים במתן תורה. ובסמוך יתבאר הכתוב באפן אחר:

ואמרת אלהם טעם שכפל לומר ואמרת, לדבריהם ז"ל (ויק"ר פכ"ד ה ת"כ) שאמרו כי לצד שרב גופי התורה וכו' לזה עשה בה גם בן כסדר נתינת התורה שדבר בה רבות וקשות (תרו י"ט ג) כה תאמר וגו' ותגד, ואמר דבר לשון קשי ואמרת אמירה רכה, ובסמוך יתבאר הכתוב באפן אחר:

קדושים תהיו. צריך לדעת מה הוא המכון של מצוה זו. ונראה שבא הכתוב לתת עשה על העריות, שצוה עליהם

בפרשה הקודמת בלאו, הוסיף עשה עליהם לעבד עליהם גם בעשה. עור ירצה על דרך אומרם ז"ל (קדושין ל"ט:): **ישב אדם ולא עבר עברה נותנים לו שכר כעושה מצוה, והוא מאמר הכתוב קדשים תהיו במצות עשה בבא עברה לידו שיתרחק מעשותה, ובזה קים מצות עשה שנצטוו במאמר קדשים תהיו, והוציא זכרון מצוה זו בלשון זה של קדושים, לומר שכל המקים מצוה זו נקרא קדוש, והוא מאמרם ז"ל** (ויק"ר פכ"ד, ר"ש למי יבמות פ"ב ה"ד) **גם בן, ולטעם זה דקדק לומר אל כל עדת בני ישראל, לומר כי מצוה זו שמצוה קדשים תהיו היא מצוה שישנה בכל אדם, שכל איש ישראל בקימו מצוה זו קדוש יאמר לו, ואין הדרגה בישראל שתהיה נמנעת מהשגה זו. גם בזה יתישב טעם כפל הדבר ואמרת, כי יש כאן דבור קשה בערך העובר שיוסיף ענש עשה, ויש כאן מעלה וכבוד למקימו שיקרא קדוש. ואולי כי דוקא בני ישראל הוא שישנם בבחינה זו מה שאין בן אמות העולם, לו יהיה שיפרש אדם עצמו**

אור יקר

עבירה נותנין לו שכר כעושה מצוה, א"ל, התם כגון שבא דבר עבירה לידו. ע"ש.

והוא מאמרם ז"ל גם בן. עיין רש"י כאן [ומקורו בויק"ר (פכ"ד, ו)].

לו יהיה שיפרוש אדם עצמו כו'. ר"ל אולי ימצא א' מן האומות כו'.

שבתורה בפעם הדי, בשעה שנכנסו כל העם ושנה להם משה פרקן, היה דבורו של משה כללי לכל ישראל במעמד כולם.

עוד ירצה על דרך אומרם ז"ל. בקדושין (ט:): רמי ליה רב טובי בר רב קיסנא לרבא, תנן, כל העושה מצוה אחת מטיבין לו, עשה אין לא עשה לא, ורמינהו, ישב ולא עבר

הנמשך אם לא יקדשו עצמן, ולרוממות
הנספב אם יקדשו עצמן:

עוד נראה לפרש הכתוב על זה הדרך כי
לצד שצוה ה' על בחינת תאוה
הקבועה בטבע אנושי, והוא תאוה
השולטת על הרצון, וכבר כתבתי בפרשה
הקודמת בפסוק (י"ח ב) כמעשה ארץ מצרים
וגו' כי בחינה זו אין יכלת באדם לשלט
עליה אלא בגדר הרחוק בבחינת החושב,
ומעתה לצד שצוה ה' במקומו לקיים המין
וההדבק בצלע נכון לאיש יש מוצא רע
מבחינה זו להתגבר בו בחינת חשק
המתגבר ונוצח הרצון בהפכו, ואין אדם
שולט בעצמו להשמר מן העריות שצוה
ה' עליהם, ואם כן ממה נפשך, יעשה מצוה
(משלי ל' י"ט) דרך גבר בעלמה לקיים מינו
הנה הוא משלל משמירת העריות, ימנע
עצמו ממין זה כל עקר הנה הוא מבטל
מצות פריה ורבייה ומצות יבום, אשר על
כן בא מאמר ה' כאן וצוה בנעימות אמרי
קדוש, קדשים תהיו פרוש שיקדשו עצמן

**מבחינות העריות האסורות לו או אפלו
שאינם אסורות, אף על פי כן משלל הוא
מבחינת הקדשה, ולזה אמר אל וגו' בני
ישראל, ובסמוך יתבאר באפן אחר:**

כי קדוש אני וגו'. צריך לדעת מה נתינת
טעם הוא זה, וכי יתחייב הדבר ליציר
כפיו להדמות לקונו, והלא הרבה הדרגות
ישנם באלהי ישראל ואינם משגים
בישראל, ואם פונתו לומר טעם הצווי שהוא
חפץ בדבר לצד אלהינו קדוש חפץ שגם
עובדיו יהיו כמו כן ולא טעם המתחייב,
ועד עתה אין אני יודע למה יתחייב הכתוב
לתת טעם. ורז"ל נראה שמקשי זה הרגישו,
וידרשו בתורת כהנים וזה לשונם אם אתם
מקדשים עצמכם מעלה אני עליכם כאלו
קדשתם אותי ע"כ. וכפי זה תהיה פונת
כי קדוש וגו' הודעת תועלת הנמשך,
והודעת הפכו כמו שפנים שם התנא ואם
אין אתם מקדשים עצמכם מעלה אני
עליכם כאלו לא קדשתם אותי ע"כ. ואולי
כי גם לזה כוון בכפל דבר ואמרת, לקשי

אור יקר

לקיים המין. ר"ל מצות פריה ורבייה.
וההדבק בצלע נכון לאיש. ר"ל באשתו
המותרת לו, מלשון ויבן וגו' את
הצלע (בראשית ב, כב).
ונוצח הרצון בהפכו. ר"ל התאוה נוצח את
רצונו של האיש הישראלי הרוצה היפך

או אפי' שאינן אסורות לו. ר"ל רק הוא
רוצה להיות פרוש מתענוגי העולם הזה.
והיא תאוה השולטת על הרצון. ר"ל
אף אם אמנם שרצון איש הישראלי
לקיים מצות הבורא יתברך שמו, אבל זו
התאוה גוברת ושולטת על הרצון כדמפרש

התאוה.

ואזיל.

למאי דמסקי חזרי מיחזר ולדס הוא כריך מיתרנא נמי הך א וק"ל: גמ' ביו"ט שרי בשבת אסור בו מאי דעתך מתוך בו. גן ק"ק לדימא טעמא לדיה דנשבת אסור משום שמה יסחוט בן עוף כדמניא לעיל בן דברייתא וצו"ט שרי לדיחא למיחש ליה ויש ליישב דא"כ לא ה"ל למנקט נשבת אלא בע"ש וצמ"ש כדמניא לעיל גן וק"ל: שם ואיבעית אימא בבחור ו' דברכה ו' ד' שמההה בו. לפי מ"ש החוס' לעיל ה' דמקנת שקדו לא הרכיבו נשמה משום דנלאו הכי אינו משכים לאומנתו לפי שיש בה ז' ימי המשחה ומהאי טעמא נראה שפסק הר"ש נשמה ו' לשמהה וקשה הא נשמה שנסא אלמנה אמרינן הכא דז' לנכרה דהיינו ז' ימי משחה ופ"ה קאמר זה דמקנת זה ג' המשחה כדי שלא ישכים לאומנתו ואין נראה למקן בן ז' לנכרה לו' ימי המשחה דז' לנכרה נשמה היינו נמי ז' נכרות לפנינו חדשות ז' ימים כמ"ש הפוסקים ה' וז"ל דז' ימי המשחה הם יומת נשמה נשמה נשמה נשמה נשמה נשמה נשמה נשמה נשמה נשמה הן וז"ל: תוס' בד"ה מתוך שהותרה בו' ובפ"ד שיהא צורך הנאת היום בו' ומיהו נראה דהוצאה צורך עכו"ם ודאי דאסור בו' עכ"ל. ר"ל ולימא לן למשחי משום דה"ל לנכר היום מיתה וק"ל: בא"ד אב"ע עירובי תהומין אין ענינה דהוצאה בו' עכ"ל. מלישנא דעירובי והוצאה גופיה ליכא לאוכחי משום דלשון הוצאה יפול גם בתהומין דהיינו שאל ילא הוא מחוץ לתחום אלא הוצאה כהך הוצאה צפוי ולהוציא קטן ולולב דהיינו אל יוציא ד"ל אין ענינה לתהומין ה' וק"ל ה': בא"ד והא דקאמר ואי אתה אוסרו בדבר המותר לו' היינו משום דמותר דהוצאה צורך עכו"ם. ולריך ליתן טעם אמאי לא הוה מותרו נמי תהומין לנכר דהא אפילו מלאכה המורה המירו מהאי טעמא דמתוך ויש ליישב ה' (א) וק"ל: בד"ה אלא מיתה בו' וי"ש שהיה סובר דטעמא דב"ה מושם דאין עירובי והוצאה בו' עכ"ל. ז"ל נמי למאי דס"ד דטעמא דב"ה משום הכי דלא פליגי נמי בית שמיא ובית הלל דמבטל גיד הנשה צ"ט בו' וק"ל:

דף ח ע"ב בד"ה כי תניא בו' דא"כ מאי פריך ליה מברכת אב"הים בו' כו' אב"ע ברכת אב"הים שבמברכים בברכת המזון בו' עכ"ל. מהא דמנינא ליה מעיקרא כי קאמר ר"י שבורה ר"ל קו ליה דלישני ליה נכרמא אב"הים שבצנעה"ו דלפפ"ר דלא חסיק דלעמיה כלל הא דנכרמא אב"הים שבצנעה המזון צעי מנין אלא השחא המקשה חסיק דלעמיה נכרמא אב"הים דצעי י' דע"כ לאו היינו נכרמא הזימון לגבי אב"הים דודאי לא הוה אלא ג' כשאר אב"הים אלא דהיינו נכרמא אב"הים שבצנעה"ו וא"כ לא חסיק ליה מידי נכרמא הזימון דלעיל דהוה האבל מן המנין לפי פ"ה ודו"ק: בד"ה אלא בו' בו' אי גרסינן אלא משמע דהיינו דלעיל נמי מעמיד ברחבה ותימה למה בו' וצ"ל דהא בו' עכ"ל. וק"ל לגירסא זו מי הכריחו לכך דהיה בן דלעיל נמי איירי נכרמא והוצרך למימר דהא מכלל נכרמא איתמר ואמאי לא ניחא ליה דקאי כדלוקמא לעיל בצורה ויש ליישב דע"כ דנהו מרי מילי דר"י לגבי חמיסין מן המנין דלא מכלל נכרמא איתמר ומיהו למאי דל"ג אלא א"ש טפי דכולהו מילי דר"י נריכי לגבי אב"הים ואלב דנקט אב"הים ככולהו ודו"ק ב"ג:

ח"א דף ח ע"א פירוש שבע ברכות שהב"ב ברא אב"הים ויוצר בו' נקנה עד"ה כדן כל הנקרא בשמי ולכדוי נכרמא ירמיו חף עשימו והוא לפי שיש בהיית האדם שמי משאר בעלי חיים שהאדם הוא נכרמא צורך ונשמה ועוד שהנכרמא נעשית מאדם ולא כן בשאר צ"ח וע"כ נאמר בהיית האדם ג' לשונות אלו נכרמא אב"הים וצ"ל אלהים את האדם נלמנו נלמנו אלהים וי"ש ויהא נכרמא הנשמה. יצירה שחומר כן ויצ"ל ה' אלהים את האדם עפר מן האדמה היא יצירת הגוף. עשיה שחומר כן וי"ש ה' אלהים את הנלע אשר לקח וגו' וע"כ לכדוי נכרמא היא נכרמא הנשמה יסד נכרמא שהכל נכרמא לכדוי. וע"כ ירמיו שהיא יצירת הגוף יסד נכרמא יוצר האדם. וע"כ חף עשימו יסד והתקין לו ממנו ניין עדי עד שהאדם נכרמא יחיד והנכרמא נכרמא ממנו לקיים העולם וסיים גם זה יוצר האדם

למאי דמסקי חזרי מיחזר ולדס הוא כריך מיתרנא נמי הך א וק"ל: גמ' ביו"ט שרי בשבת אסור בו' מאי דעתך מתוך בו. גן ק"ק לדימא טעמא לדיה דנשבת אסור משום שמה יסחוט בן עוף כדמניא לעיל בן דברייתא וצו"ט שרי לדיחא למיחש ליה ויש ליישב דא"כ לא ה"ל למנקט נשבת אלא בע"ש וצמ"ש כדמניא לעיל גן וק"ל: שם ואיבעית אימא בבחור ו' דברכה ו' ד' שמההה בו. לפי מ"ש החוס' לעיל ה' דמקנת שקדו לא הרכיבו נשמה משום דנלאו הכי אינו משכים לאומנתו לפי שיש בה ז' ימי המשחה ומהאי טעמא נראה שפסק הר"ש נשמה ו' לשמהה וקשה הא נשמה שנסא אלמנה אמרינן הכא דז' לנכרה דהיינו ז' ימי משחה ופ"ה קאמר זה דמקנת זה ג' המשחה כדי שלא ישכים לאומנתו ואין נראה למקן בן ז' לנכרה לו' ימי המשחה דז' לנכרה נשמה היינו נמי ז' נכרות לפנינו חדשות ז' ימים כמ"ש הפוסקים ה' וז"ל דז' ימי המשחה הם יומת נשמה נשמה נשמה נשמה נשמה נשמה נשמה נשמה נשמה הן וז"ל: תוס' בד"ה מתוך שהותרה בו' ובפ"ד שיהא צורך הנאת היום בו' ומיהו נראה דהוצאה צורך עכו"ם ודאי דאסור בו' עכ"ל. ר"ל ולימא לן למשחי משום דה"ל לנכר היום מיתה וק"ל: בא"ד אב"ע עירובי תהומין אין ענינה דהוצאה בו' עכ"ל. מלישנא דעירובי והוצאה גופיה ליכא לאוכחי משום דלשון הוצאה יפול גם בתהומין דהיינו שאל ילא הוא מחוץ לתחום אלא הוצאה כהך הוצאה צפוי ולהוציא קטן ולולב דהיינו אל יוציא ד"ל אין ענינה לתהומין ה' וק"ל ה': בא"ד והא דקאמר ואי אתה אוסרו בדבר המותר לו' היינו משום דמותר דהוצאה צורך עכו"ם. ולריך ליתן טעם אמאי לא הוה מותרו נמי תהומין לנכר דהא אפילו מלאכה המורה המירו מהאי טעמא דמתוך ויש ליישב ה' (א) וק"ל: בד"ה אלא מיתה בו' וי"ש שהיה סובר דטעמא דב"ה מושם דאין עירובי והוצאה בו' עכ"ל. ז"ל נמי למאי דס"ד דטעמא דב"ה משום הכי דלא פליגי נמי בית שמיא ובית הלל דמבטל גיד הנשה צ"ט בו' וק"ל:

דף ז ע"ב בד"ה שנאמר ויקח בו' ויש דלמוד משום שיש דבר בו' המתקדשת צ"י שיהי בו' עכ"ל. וכ"כ הרמב"ם טו והטור אה"ע סי' ל"ד דשליח מנכר וכחצו הצ"י ה' שלמדו לומר כן מדקמים ומני מצדקין נכרמא אב"הים בו' ע"ש י"א וצמ"ס דמקן ונעלם ממנו דברי התוספות דמוכח מתוספת כלה וק"ל:

ח"א דף ז ע"ב במקדמות ברב אלהים ה' וגו'. בין לפי דרשת נכרמא חמיסין וצ"י לפי דרש דל"ה עוצרים בו' משמע ליה דליכר ענינן שמה ומקום שיהי דכתיב לעיל מנייה י"ב קדמו שריס אחר נוגיס וגו' וצפ"ק כס"ג יגן מפורש שראו העוצרים מתוך הכרס נאפקלריה המלאכה וע"ש בחידושינו: אי ס"ד דצ"ד דר"ש א"א סגיא דלאו עשרה אין דפרסומי בו'. ואע"פ כן לא קיבל הגואל הך דרשא דקמך דלא הוכיח צ"ע אלא משום מנות יבוס כמבואר בצורך בחידושינו פרק העלל י"ד ע"ש: פירוש ברכת אירובין אב"הים על העירובי בו'. נקנה ע"פ מ"ש ט"ו קדושים מהו כל מקום שאתה מוצא נכרמא אב"הים מוצא קדושה בו' זה שאמר אב"הים על העירובי אפי' היא פנויה ומגדל עירובי אב"הים וגו' הארוכות שאין עירובי כמ"ש ט"ו כלה נכרמא אב"הים נכרמא ואלא המיר ליה אלא הנשואות ליה שאין עירובי וזה דוקא ע"י חופה וקדושין שכבר ומסיים בה דבטל

קרני ראם

(א) בא"ד והא דקאמר בו' ויש ליישב. ג"כ כוונתו דלקרב המאכל אליו זה מתוך אבל לקרב עצמו אל המאכל זה אסור משום דקריבו עצמו אל המאכל דומה למ"ש התוס' לעיל גבי מבכה את הגר בשביל דבר אחר דמחשב כמכשירי אוכל נפש כמ"ש התוס' לעיל ד"ה אמר ליה וא"כ האיש בעצמו לא רשאי לצאת לחוץ לתחום ול"מ העירובי כמ"א לענין שיצא האדם חוץ לתחום והבן:

במקו הגר"ב

גן ד"ה ביו"ט שרי הקשה דלמא טעמא בו'. והנראה לפי"ז גם צמ"א יו"ט אסור דאין שוטטין מיו"ט לחול כמ"ש בפסחים סי' ופ"ה למ"ד הואיל מ"מ אסורא ליכא כמ"ס הר"ג פ"ק דביצה א"ס לא דנאמר דמ"ד הואיל לא הוה אלא אסורא דרבינן ולא אסורא דרבינן. ולא היא דהא צמ"א לעיל ה' ר"ה ר"ו לגמור משום שטענות אע"ג דלא הוה אלא אסורא דרבינן. וע"י היטב:

חכמת שלמה

הנהגות

הורוה בו' ז' שנים בניזיר ומנתה בחוצה לארץ ועלתה לארץ בו' נל"ל: דף ח ע"א תוס' בד"ה שהכל בו' שאוחה שלפניה היא בו' נל"ל: דף ח ע"ב גמ' שנאמר כי ידעתינו למצן אשר יצוה את בניו וגו'. נתקן. ונ"כ צדוק ספריס אינו וכן משמע מרש"י: רש"י בד"ה בברכת המזון בו' שהיה הוא חייב בו' נל"ל:

חידושים

ואת"ל דשיק הכא כדי ליישב לשון הורה כלומר שמנינו לשון הורה על חומר אף שלא מן הדין ודו"ק א"כ הל"ל ואמר רב הונא אין הלכה וצ"ל נמי מלאכה לדיחא אין הלכה כ"י יעקב בר אבדי מ"מ נ"ל העיקר שקאי ע"ר רבי יעקב דברייתא וכן איתא צפ"א אלו טריפות כהן וגם אין ע"כ הקוגינא שאמר אמורא אין הלכה על אמורא שאינו קדמון ממנו ודו"ק: תוס' בד"ה ואם להוציא בו' אלא לפי מאי דקיס ליה דלדס הוא צריך בו'. נ"כ פי' והוי פסקי רישא לענין חבורה מאחר שלס הוא כריך וק"ל: בד"ה מתוך שהותרה בו' לפי שאתה אוסרו בדבר האסור לו בו'. נ"כ פירוש כגון תהומין שאסור צ"ט משום הכי אתה אוסרו צ"ט ומש"ס מתקן מיו"ט לשבת וק"ל: בא"ד בפ' אמרו לו דאין עירובי והוצאה ליה"ה התם אפ' מדתנן ליה"ה

הנהגות

דף ח ע"א תוס' בד"ה שהכל בו' אעפ"י שכל אחת סמוכה להחבירתה בו'. נ"כ פי' יוצר האדם ואשר יצר ודו"ק: בא"ד ועל שהכל ברא לכבודו בו'. נ"כ לאו שצריך טעם על שהכל נכרמא אב"הים אלא שר"ת פי' בעצור שהכל נכרמא אב"הים ויוצר האדם קצרות משום הכי כל אחת גורמת לנכרמא שלאחריה שפוחתה צורך אב"הים פי' טעם אחר על מה שגורמת לנכרמא שלאחריה שפוחתה צורך ודו"ק: בד"ה רב תנא הוא בו' ומיהו איכא נמי ר' יוחנן שהיה תנא בו'. נ"כ פי' שהוא רבי יוחנן בן טרי ולא אותו סמס רבי יוחנן:

דף ח ע"ב גמ' פתח ואמר האל הגדול ברוב גדלו בו'. נ"כ חסור הענין והנכרות נראה צעניי לפי"ז על הסדר כי אחר שאמר המתורגמן על רב חילא נר אב"ה שהיה נתפס צעון הדור או הוא אף בו' א"ל ר"ל שאלהי מלכנו של מקום להוציא מלכנו של בני אדם שלא יאמרו ח"ו א"כ יש עלו בחוקו יתעלה ח"ו כי אינו דומה למלך צ"י שלפנינו משום המשפט כפי דת השמים ויעצו וימקן וימקן חלילה לומר כן במלך מ"ה בלפך כדלעיל על פי פתח ואמר האל הגדול ברוב גדלו בו' פי' אינו מוכרח כי גדול ברוב גדלו בו' אלא אין זה עול מאחר שהמות אינו נלחי שהרי סופו לחיות בתחית הממים ושם ישולש שכרו ומ"מ אף בזה לא ימלט מן התרעומות ומ"ו לא א"ס היתה המיתה הכרמית לנכרות דא"ס לא כן אפ"ש שלא ימות וא"כ טעם זה טעם מיתה נלא טעם ומ"ו כאלו הוא עול בחוקו על כן אמר שהוא נחצי מששת ימי בראשית א"כ אין חילוק אלא שצדקתו ומני צעניי פגיעה שאינו לאבדן ויש כנגדו תעלום שכר ומאחר שהוא נחצי מששת ימי בראשית ע"כ אמר חסדיו גומלי חסדיו בני גומלי חסדיו כלומר ראו הוא להיות כל אחד מחוקק מצדו מלי אב"הים להיות מוגמלי חסדיו שהרי הוא נחצי עולם גם עמך

הנהגות והערות

רש"י. ט"ו מס' כלה פ"א. י"ז ע"י מה שפרש בקיפון דיונה. י"ח כמו תקרי אישי בו'. לרובה כלה שזינתה בתוך חופתה. וכן לקמן דף ס ע"ב מעיקרא כתיב תביאמו בו'. י"ט פ"ה הוצאה היינו לטלו מרה"י לרה"י, והא אין ענינה לתחומין (דור"מ) וע"י מוכר. י"ז ע"י מה שמיישב. ה' ע"י רש"י. ט"ו פ"ג מהלכות אישות הלכה כג. י"ז ס"ה וז"ל וכן משמע מדסתים והני מברכין ברכת אירוסין בבית אירוסין ומקדש ע"י שלח בכלל בית אירוסין הוא בע"ל. י"א ע"י קצו"ט מה שהאר"ך בוד. י"ב התלים סח. כו. י"ג סוטה דף לא ע"א. י"ד יבמות דף עז ע"א ד"ה כתנאי. ט"ו ויקרא י"ז ע"ש פי' תלמוד בבלי <עז והדר > - טז כתובות / תלמוד בבלי [עמוד 348] {726077}

רש"י. ט"ו מס' כלה פ"א. י"ז ע"י מה שפרש בקיפון דיונה. י"ח כמו תקרי אישי בו'. לרובה כלה שזינתה בתוך חופתה. וכן לקמן דף ס ע"ב מעיקרא כתיב תביאמו בו'. י"ט פ"ה הוצאה היינו לטלו מרה"י לרה"י, והא אין ענינה לתחומין (דור"מ) וע"י מוכר. י"ז ע"י מה שמיישב. ה' ע"י רש"י. ט"ו פ"ג מהלכות אישות הלכה כג. י"ז ס"ה וז"ל וכן משמע מדסתים והני מברכין ברכת אירוסין בבית אירוסין ומקדש ע"י שלח בכלל בית אירוסין הוא בע"ל. י"א ע"י קצו"ט מה שהאר"ך בוד. י"ב התלים סח. כו. י"ג סוטה דף לא ע"א. י"ד יבמות דף עז ע"א ד"ה כתנאי. ט"ו ויקרא י"ז ע"ש פי' תלמוד בבלי <עז והדר > - טז כתובות / תלמוד בבלי [עמוד 348] {726077}